

Polarization as means of populist
governance and how to overcome it
(Second Edition)

Поларизацијата како средство на
популистичко владеење и како да се надмине
(Второ издание)

Polarizimi si mjet i qeverisjes
populiste dhe mënyra e tejkalimit
(Botimi i dytë)

POLARIZATION AS MEANS OF POPULIST GOVERNANCE
AND HOW TO OVERCOME IT: ANALYSIS BASED
ON THE MACEDONIAN CASE OF SOCIO-POLITICAL
EFFORTS TO OVERCOME “STATE-CAPTURE” AS
CHIEF MEANS OF GOVERNANCE

(Second Edition)

Skopje, 2020

Polarization as means of populist governance and how to overcome it: Analysis based on the Macedonian case of socio-political efforts to overcome “state-capture” as chief means of governance (*Second Edition*)

Author:
Katerina Kolozova and the team of
ISSHS

Publisher:
Institute of Social Sciences and
Humanities, Skopje
Street “20 Oktomvri” nr.8, second floor
1000 Skopje, Republic of North
Macedonia

ISBN 978-608-4755-27-2

INTRODUCTION [6]

THE LOCAL CONTEXT: MACEDONIA 2015-2018,
A CAPTURED STATE, A “COLORFUL REVOLUTION”
AND A REFORM PROCESSES OF STATE-
DECAPTURING [10]

THE DISCURSIVE VARIETY OF POLARIZATION AND
ITS BRIEF HISTORY IN NORTH MACEDONIA SINCE
2014 UNTIL 2019 [16]

A GAME CHANGING SCENARIO:
TOWARD DEPolarIZATION? [24]

Polarization of a society is a matter of polarization of discourse: it is about constructing a narrative of a history of conflict and about constructing an identity of the opponent. Polarization takes place in language, by way of language whereas its consequences are material and can amount to conflict, violence or atrocities.¹ According to some authorities in the fields of communication studies of polarization and conflict, the construction of the enemy works by way of discursive manipulation of emotions. This is a method that excludes rational examination because the latter implies some form of a dialogue – investigation of the arguments of the other side, their validity and their factuality. That is why polarization of discourse seeks to operate by means of emotions: outrage, hate, personification of the narrative and interests of the opposing side in line with the logic of a plane fable, their embodiment are villains (as opposed to the heroes of the other side). Monique José Ratheiser-van der Velde has studied the phenomenon as an established method of politics of polarization and has offered a structural analysis of its instruments and the social roles of its participants. According to Ratheiser-van der Velde, there are three basic laws of polarization:

- 1) Polarization is a “thought-construct, at whose core lies the dichotomy of two constructed, opposing identities: a ‘we’ and a ‘they’ [...]” (2018: 38)
- 2) “The second law is that polarization needs fuel. The thought construct of what ‘they’ are like against the way ‘we’ are needs to be reaffirmed continuously.” (2018: 39)
- 3) “The third law is that polarization is driven by emotion, not rationality or logic. It is an emotional dynamic.” (2018: 40)

¹ Monique José Ratheiser-van der Velde, “Crossing ideological borders: How to contribute to depolarization within society and on a global level?,” *World of Media Journal of Russian Media and Journalism Studies* Issue 1, 2018 (Moscow, 2015), 35-48 (DOI: 10.30547/worldofmedia.1.2018.3).

As noted above, rationality ought to be excluded because it necessarily leads to the examination of the counter narrative.

In the processes of generation of a polarized discourse, one of competing, confronting and mutually excluding narratives, there are 5 roles or types of agency, according to Ratheiser-van der Velde (2018) and Bart Brandsma (2016).² The first group is called “the pushers” consisting of those who create, maintain and exacerbate the polarization by way of not only painting an almost fictional image of the adversary but also creating hate toward those who seek to preserve neutrality. In other words, the neutrals are equally a target to the pushers as are the political opponents – until they become “joiners.” The second group then is called the “joiners”: pressed to step out of the neutral zone as pressure zone, a joiner chooses one of the opposing sides. The “joiners” join not only spontaneously, as the result of their sense of affinity to one of the groups but also because neutrality or reluctance becomes unsustainable or unbearable. The status of “traitors” the neutrals are reduced to – accused of tacit complicity with the demonized adversary – is equally targeted – if not more – than that of the adversary. As there is no dialogue, no direct exchange with the adversary – any possibility of communication is precluded, even an adversarial one – the image of the enemy is almost mythic, unreal as any humanization would undermine the fiction of “pure evil.” Thus, as the adversary is rendered unreal, the only form of humanity that can be attacked as such and called out to join is that of the “neutral.” The third category is, therefore, that of the “silent.” They choose not to choose sides, and as neutrality is under attack they remain silent and seek to stay “invisible” (do not appear in the media and do not voice clearly their neutrality or

² Bart Brandsma, *Polarisatie: inzicht in de dynamiek van wij-zij denken* (Schoonrewoerd: BB in Media: 2016).

reluctance to choose sides). The “silent” are the majority and they choose neutrality not so much as a political stance but rather as reluctance toward violence (even if it is only in the verbal form). The fourth group are “the bridge builders” – they seek to reconcile the differences by insisting on the similarities rather than differences between the groups, or on humanizing the difference instead of demonizing it. The methods of the “bridge builders” are doomed to fail, argues Ratheiser-van der Velde (2018), as they maintain the logic of identity and build upon the established thought-construct of the identity-image of the enemy as well as of one’s own group.

Although the motivation of the bridge builder is to secure peace and establish harmony, his action only affirms polarization; the starting point of dialogue still being the difference between the poles and the topic of discussion still being identity. However, much is stressed that the identity of the other is OK too, it is still a ‘different one from ours’ and, therefore, by definition suspect. Ratheiser-van der Velde (2018: 42-43)

The fifth group, according to Brandsma and Ratheiser-van der Velde, is the scape-goat: the moment the middle ground, silence or neutrality becomes impossible, the pressure of polarization being the all-governing force, a scape-goat is required to carry out complete polarization. Habitually it is the bridge-builder who is turned into a scape-goat. (Ratheiser-van der Velde, 2018: 43). As a consequence, the bridge-builder cannot play the role of a “game changer” as the latter requires change of discourse, a societal vision that goes beyond the reigning dualistic discourse.

THE LOCAL CONTEXT: MACEDONIA
2015-2018, A CAPTURED STATE,
A “COLORFUL REVOLUTION” AND
A REFORM PROCESSES OF STATE-
DECAPTURING

Toward the end of 2014, the most massive protest movement emerged since the independence of Macedonia – the student and professors’ plenums, a horizontal networks of policy debate, analysis and activism related to the then pressing issue of shrinking academic freedom. Placing the argument beyond the binary logic of political parties, beyond the frictions between the ruling coalition and the opposition – that in fact enabled the participation of professors and students in the movement from both ends of the political spectrum – resulted in a “game change.” One could speak of a movement that challenged the policies of the previous government albeit not adhering to any ideological definition or political party affinity. It was in its very constitution ideologically diverse, issue based, an ad-hoc coalition of those who sought to preserve academic and intellectual autonomy. A poll conducted in 2016 by the Institute of Social Sciences and Humanities³ shows that a considerable majority of the population, i.e., 44 % of the respondents, harbored trust in the potential for change and political sincerity of the plenum movement whereas reservations vis-à-vis the NGO and the political parties remained as high as in the previous poll conducted by the Institute. In fact, according to the poll, the majority of those who supported the plenums also stated they would be willing to join one in order to pursue a particular social change they find themselves concerned with.⁴ In short, the period of the plenums and other grass-root movements was game-changing when it comes to the previous political divisions marked by an absence of

³ Institute of Social Sciences and Humanities – Skopje, *A Poll on Citizens’ Perception of the NGO’s, the State Apparatus’ Control and the Policies of Fining conducted in December 2015-February 2016* [„Ставови на граѓаните за НВО, контрола на државниот апарат и глобењето: Анкета на национален репрезентативен примерок спроведена во декември 2015 и февруари 2016“], available at http://www.isshs.edu.mk/stavovinagragani/?lang=mk&fbclid=IwAR1VxzGdmFJ0ZTIP3mlRIFLgLUagUuieGngsg-aEpa_OCJ5YJYZQd-bhATw, accessed on 1 December 2018.

⁴ *Ibid.*

dialogue between the ruling coalition and the opposition or, more specifically, VMRO DPMNE and SDSM.

As soon as SDSM joined the civic movement in the spring of 2015, by releasing the leaked wiretapped conversations of the leading members of VMRO DPMNE that let insight in the abuses of power by the then government officials, the activist discourse in the social media slowly began to transform toward an increasing polarization around the two major political parties. The activists were either to embrace the leading role of SDSM in the movement or were ostracized as “collaborators with the regime.” The choice not to side with the major opposition party was seen as “neutrality” in the sense described above – the “neutrals” were presented by the “pushers” as a major threat to the movement and were targeted as harshly as the political opponents. Derision, animosity and ad personam attacks against the neutrals are documented in the social media, in FB groups’ pages such as that of “Stranski sluzbi”⁵ [in English: “Foreign Intelligence”] as well as on some opposition portals. One of the major achievements of the plenums’ movement, that of societal depolarization and mobilization beyond ideological and ethnic divide, was undermined by the strategy of polarization the movement resorted to as soon as it merged with one of the major polarizers in society, i.e., one of the biggest political parties – SDSM. A major benefit of this merging was the early elections and the stepping down from power of a corrupt elite. However, the reintroduced polarization at the heart of a political dialogue – thereby engulfing the discourse of political activism too – has costed the society highly. The so-called “Colorful Revolution” that took place in 2016 was marked by pronounced polarization of discourse, targeting not

⁵ *Странски служби/Stranski sluzbi [Foreign Services]* (Facebook page), available at <https://www.facebook.com/StranskiSluzhbi/>, accessed on 11 September 2019.

only the ruling party but also the activists of the previous period that had their differences with the methods of the “revolution” (a branding misnomer for a political process that amounted to a regime change) – anyone who disagreed with it was declared “a covert collaborator of Gruevski” or else that comes down to libeling or hate speech.⁶ According to the empirical data processed by the institute, the notion of “the neutral” was most often used in feminine, referring to female intellectuals and activists that were perceived as figure-heads of the much despised neutrality.⁷ It is also worth noting that the notion of “the neutrals” was often used synonymously with that of the neologism “relativizer” (relativizator).⁸

Almost three years later, we do not only have polarized political elites, but also polarized intelligentsia, CSO’s and a general population. It seems that the axis of this nation-wide and all-encompassing polarization is governed by the polarization between VMRO DPMNE and SDSM. For the sake of the socio-political health of the country, it is imperative to establish processes of depolarization and learning how to conduct a dialogue between VMRO DPNE and SDSM. A prolonged political crisis, occasionally verging with security crisis, graded by a high fragility score according to Fund for Peace,⁹ requires some form of transitional justice in order to ar-

⁶ Institute of Social Sciences and Humanities – Skopje, *Whose Revolution?: Proceedings from the Workshop 5-6 May supported by Rosa Luxemburg Stiftung* (Skopje: ISSHS, 2017), 35-37.

⁷ Tatjana Stojanoska Ivanova, “Neutrals - make up your minds, our lives are at stake” [“Неутралци – одлучете се, за животот се работи”], *Faktor* (Skopje, 9 December 2016) available at <https://www.faktor.mk/neutralci---odluchete-se-za-zivotot-se-raboti>, accessed on 26.12.2018; Dimitar Vanchov, “Neutrals, you are not acting as political party activists, you are acting politically” [“Неутралци, не дејствувате партиски, дејствувате политички”], *Radio Mof* (Skopje, 23 May 2015) available at <https://www.radiomof.mk/kolumna-neutralci-ne-dejstvuvate-partiski-dejstvuvate-politichki/>, accessed on 26 December 2018; Sashe Ivanovski, “The Embarrassment of the neutrals” [“Резилот на неутралците”], *Окно* (Skopje, 21 February 2015 available <https://okno.mk/node/44815>, accessed on 26 December 2018.

⁸ “Here are Grujo’s ‘Neutrals’ in Feminine” [Еве ги „Неутралките“, на Грујо], *People’s Voice/Naroden Glas* [Народен Глас] (Skopje, 16 July 2016), available at <http://narodenglas.com/еве-ги-неутралките-на-грујо-женската/>, accessed on 27 September 2019.

⁹ *Fragile States Index 2018*, released by the Fund for Peace, available at <http://fundforpeace.com>.

rive to some level of societal normalization that will foreground the much desired institutional normalization, and more specifically that of the Judiciary. The Institute has already greeted the Parliament's initiative, led by the ruling coalition, toward transitional justice related to the incident of violent storming of the Parliament that took place in April 2017. However, such move hardly suffices: truth and reconciliation committees – or some version of them – are required in order to grasp the roots of the long lasting political division and, thereof, move toward a substantial depolarization and a possibility of an honest dialogue. We can see how citizens perceive the polarization issue from the poll that ISSHS team conducted in May 2019 on the territory of the country, where it was pointed that the polarization is not so popular among the people. Of all respondents, 69% are against polarization and are for dialogue. According to the national poll conducted by ISSHS earlier this summer, 69% of the respondents are opposed to the existing polarization in the society and would rather witness a productive political dialogue among the political opponents. According to a study in the areas of history, identity and conflict resolution that our team has consulted (Maddison and Diprose, 2015), depolarization without tackling and coming to terms with the past is impossible.¹⁰

org/fsi/countrydata/, accessed on 1 September 2018.

¹⁰ Sarah Maddison and Rachael Diprose, "Narratives of Violence: Mobilising Historical Dialogue for Conflict Transformation in Contemporary Politics," presented at the Conference "The Politics of Memory: Victimization, Violence, and Contested Memories of the Past," 3-5 December 2015, organized by Columbia University NY.

THE DISCURSIVE VARIETY OF
POLARIZATION AND ITS BRIEF
HISTORY IN NORTH MACEDONIA
SINCE 2014 UNTIL 2019

As already explained, there is both rupture as well as continuity when it comes to the rule of populism and polarization as a defining feature of populist discourse in North Macedonia. In any populist discourse, there is “the true people,” those who count because they constitute the true nation and there are “aborted” children of the nation, “traitors,” those who do not count as part of the “true body of the nation.” Let us recall Viktor Órban’s infamous statement when he lost the elections in 2002: “The homeland cannot be in opposition.”¹¹ The true people or the true nation are distinguished from the “fake ones,” those who do not count by denouncing the latter as “traitors,” and other neologisms intended to offend: for example, “Severdzan”¹² (wordplay with “Sever” which means “North” in Macedonian) is the name for those who support the Prespa Agreement with Greece and do not count as true Macedonians, just as in 2014 the tens of thousands of students and professors protesting the law on higher education introduced by the government of Nikola Gruevski were called “Sorosoids.”¹³ A simple google search combining “traitor” (in plural, singular, feminine and masculine) + Macedonia produces over 1 400.000 searches in 0.36 seconds. “Traître” + France gives a google search of mere 2 more million hits in 0.40 seconds, the majority of which concern popular culture, sports,

¹¹ It is interesting to note that the same statement was reiterated as part of Órban's speech at the occasion of winning his fourth mandate as a prime minister in May 2018, see: “Viktor Orbán's full speech for the beginning of his fourth mandate”, *Visegrad Post* (12 May 2018), available at <https://visegradpost.com/en/2018/05/12/viktor-orbans-full-speech-for-the-beginning-of-his-fourth-mandate/>, accessed on 17 July 2019.

¹² “Severdzan” is defined in the so-called *Resistance dictionary: dictionary of the contemporary Macedonian struggle* (a web publication) as member of an anti-nation, human being without national honor, previously member and now in negation of Macedonian nation, available at <https://tvrdokorni.wordpress.com/2019/02/20/otporashki-rechnik/>, accessed on 11 September 2019.

¹³ “Sorosoids and traitors” – Panel on labeling and polarization in Macedonian society [„Соросоиди и предавници“ – трибина за етикетирањето, жигосувањето и поларизацијата на македонското општество], *Radio Mof* (Skopje, 13 April 2015), available at <https://www.radiomof.mk/sorosoidi-i-predavnici-tribina-za-etiketiranjeto-zhigosuvanje-to-i-polarizacijata-na-makedonskoto-opshtestvo/>, accessed on 11 September 2019.

business – in short, use that is far more often figurative than literal and political. Putting into perspective the size of the population that speaks the two languages on global scale and respectively, the indication that the Macedonian speaking online society is far more obsessed with the topic of treason (national and political), than the francophone even though it is not utterly absent there either, esp. among the extreme right but also the left, is indeed disquieting.¹⁴ And it is disquieting because it points out to the worst form of political polarization – discursive annihilation of the political opponent. If one is a traitor, one is an outcast from the nation, one is not part of the nation, one is simply not. Returning to the famous quote by Órban: “the homeland cannot be in opposition,” we can conclude that for the populists there is no opposition, no differently thinking part of the nation – as such it is not the nation, it does not exist, it should be treated as if it didn’t exist. Therefore, any mention of “political dialogue” (with the opposition) or true pluralism in the parliamentary discussion is superfluous and senseless in the context of populist authoritarianism.

The empirical research conducted by the team of ISSHS has assembled data from the past two years showing that the public discourse, which includes political party officials, opinion makers, public intellectuals and at occasion mainstream politicians has remained defined by complete discounting of the political opponent as its main feature. As for the opinion makers and public intellectuals mostly from the current opposition - VMRO DPMNE and nationalist fringe

¹⁴ «Connard», «Ignoble ordure», «Ferme ta gueule», «Sale traître» : les insultes pleuvent entre Collard et Cohn-Bendit, *La Depeche.FR* (26 May 2019), available at <https://www.ladepeche.fr/2019/05/26/connard-ignoble-ordure-ferme-ta-gueule-sala-traitre-les-insultent-pleuvent-entre-collard-et-cohn-bendit,8222764.php>, accessed on 17 July 2019; and also: «Mélenchon estime que l'élu insoumis appelant à voter RN est «un traître,» *RTL France* (15 May 2019), available at <https://www.rtl.fr/actu/politique/elu-la-france-insoumise-appelant-a-voter-rn-melenchon-denonce-un-coup-monte-7797634097>, accessed on 17 July 2019.

groups - the analysis shows that the antagonism prevailing in their discourse is grounded in the narrative about national and ethnic identities as the highest form of moral and political values. Those who they perceive to betray them are targeted online through direct ad hominem attacks and hate speech. Victimization is an implicit narrative resulting from the blaming of the international community for trying to destroy the Macedonian national self. Both narratives carry the main affective dynamics created through the threat (fear) for “erasing” the Macedonian nation. The very possibility of nation’s annihilation serves as the source for ethnic/national identification and the hatred towards both the internal traitors and the external enemy.¹⁵ In the 11 years of the previous government that relied on “illiberal democracy” as quasi-ideology and hybrid regime policy making (dubbed “illiberal state capture”) one maintained polarization by rendering the political opponent invisible and

¹⁵ The research conducted by ISSHS shows that main political parties in their official discourse use the same populist and polarizing discourse declaring themselves as saviors and members or supporters of opposing political parties as criminals and traitors. The analysis was conducted by discourse analysis of the official web pages of the two main parties SDSM and VMRO DPMNE for the period of last two years. Consider this as an example “The citizens voted for changes and announced the unavoidable fall of the non-national and criminal rule of SDSM” [Граѓаните гласаа за промени и го најавија неизбежниот пад на ненародната и криминална власт на СДСМ] *VMRO-DPMNE Party’s Website* (08 May 2019), available at <https://www.vmro-dpmne.org.mk/2019/05/08/graganite-glasaa-za-promeni-i-go-najavija-neizbezhniot-pad-na-nenarodnata-i-kriminalna-vlast-na-sdsm/>, accessed on 10 September 2019 and “The state was deteriorating for 11 years while VMRO DPMNE was getting rich, today the state goes forward, more money are available for the citizens” [Државата пропаѓаше 11 години додека ВМРО-ДПМНЕ се богатеше, денес државата оди напред, се обезбедуваат повеќе пари за граѓаните] *SDSM Party’s Website* (25 May 2019), available at <http://www.sdsm.org.mk/News.aspx?idNews=17461&lng=1&cat=0>, accessed on 10 September 2019.

Example of the narratives analyzed: Mirka Velinovska. “North degenerates, you will rattle together with Bailey” [„Северни дегенерици, ќе се раскурчувате со се Бејли“], *Dudinka* (27 December 2018) available at <http://www.dudinka.org//мирка-велиновска-17/>, accessed on 20 September 2019 and “Slavic Tribe”, “Degenerate”, “Stupid” - Rusjakov is not withholding with “compliments” after the Prespa Agreement was adopted [„Славосеверџанско племе“, „изроди“, „глупаци“ – Русјаков штедро со „комплиментите“ по усвојувањето на Договорот од Преспа], *Ако* (27 January 2019), available at [/словосеверџанско-племе-изроди-г/](http://www.ako.mk/словосеверџанско-племе-изроди-г/), accessed on 11 September 2019.

irrelevant through labeling it as “Soros paid agents” and “traitors.”¹⁶ In the post-protest years, when SDSM came to power, the polarization stance was pursued by SDSM as well – refusing dialogue with the opposition by rendering them unworthy of any communication through phrases and labeling such as “we do not discuss with criminals or terrorists,” “they are not the opposition – they are a gang that should be forbidden by the law,” and similar. We tackled this phenomenon in our 2017-2018 NED supported project.¹⁷

However, there has been a rupture and reversal of events since June 2018. Perhaps pressed by Brussels and its insistence on inclusive policy making as well as by the reality that in order to ratify the Prespa Agreement the parliamentary majority would have to establish productive dialogue with the opposition, the ruling party and in particular the prime minister Zoran Zaev started promoting the values of reconciliation, transitional justice, forgiveness and, finally, constructive dialogue with the opposition.

The values promoted by Zoran Zaev were neither wholeheartedly accepted by the pro-government public nor by the one veering toward the opposition. The mutual exchange of discrediting labeling continued in the social media, online media as well as conventional media. The repertoire of labels includes: “traitors” (as opposed to patriots) mainly used by the opposition and all those opposed to

¹⁶ One of the talking heads of the previous governments, the pundit Milenko Nedelkovski used to publish weekly least of traitors that should be shot. ISSHS made it to his list in 2013 due to the study it published on the cultural and nation building project called “Skopje 2014.” All the videos and photos from that period marking the “Sorosoids” are taken down from the internet but here is an article referring them and thereby documenting them “Is Milenko a Charlatan?” [„Дали Миленко е шарлатан?], *Okno* (Skopje, 14 September 2012), available at <https://okno.mk/node/22031>, accessed on 11 September 11, 2019 and also this link to the panel on labeling as Soros paid agents and traitors <https://www.radiomof.mk/sorosoidi-i-pre-davnici-tribina-za-etiketiranjeto-zhigosuvanjeto-i-polarizacijata-na-makedonskoto-opsht-estvo/>, *Radio Mof* (13 April 2015), accessed on 11 September 2019.

¹⁷ “How can Republic of Macedonia get functional Parliament” [Како Република Македонија да добие функционален парламент], *ISSHS Panel Discussion* (11 April 2018) available at <https://www.youtube.com/watch?v=6l6Qd1zxLI4>, accessed on 11 September 2019.

the Prespa Agreement, “Zmron” and “Vmron” (which is supposed to echo “moron”) used by the pro-SDSM public discrediting the members and supporters of VMRO DPMNE, “Severdzan” mentioned above,¹⁸ “Mercenaries” referring to those supporting the Prespa agreement as well as the bilateral agreement with Bulgaria as well as “Komunjari” referring to the supporters of SDSM and by the insulting variation of the word “communist” to their communist past, to mention just a few from the base of polarizing vocabulary the team of ISSHS created through its desk research throughout several months of the 2019.

However, our field research in the form of nonstructured interviews and mini focus groups with some MP’s has demonstrated that within less than a year, dialogue has become far easier to establish than when our NED supported project on depolarization started, namely in October 2018. The majority of our respondents has been women, which means there is certain gender asymmetry in the representative sample of the field research. However, we find this asymmetry telling in the sense that it seems to confirm our initial premise that women are more willing to serve as bridge-builders than men. To corroborate this assumption let us consider the following citation of a Council on Foreign Relations publication:

Evidence indicates that women’s participation in
conflict prevention and resolution advances security

¹⁸“Resistance dictionary: Dictionary of the contemporary Macedonian national struggle” [„Отпорашки речник: толковен речник на современата Македонска национална БОРБА“], *Tvrdohorni – Macedonian patriot association*, available at <https://tvrdohorni.wordpress.com/2019/02/20/otporashki-rechnik/>, accessed on 20 September 2019; „Апасиев: Луѓе-болви, посветено на сите Северџани“ [Apasiev: People-Fleas, dedicated to all Severdzans], *Republika* (16 January 2019), available at <https://republika.mk/vesti/makedonija/apasiev-lugje-bolvi-posveteno-na-site-severdzani/>, accessed on 17 July 2019; a Twitter group „Severdzans, die“ available at <https://twitter.com/ogandavegori>, accessed on 17 July 2019; Boban Nonkovic, “Echoes and Reactions” [Одједи и реаговања] at *Dudinka* (25 February 2019), available at <http://www.dudinka.org/одједи-и-реаговања-4/>, accessed on 17 July 2019.

interests. One study found that substantial inclusion of women and civil society groups in a peace negotiation makes the resulting agreement 64 percent less likely to fail and, according to another study, 35 percent more likely to last at least fifteen years. Several analyses suggest also that higher levels of gender equality are associated with a lower propensity for conflict, both between and within states. Despite growing international recognition of women's role in security, their representation in peace and security processes has lagged.¹⁹

If we concur with the just cited study and other analyses relying on similar empirical proofs, we might argue that the sample of our field research is in fact representative of the potential effective bridge-builders.

The input from our respondents points to the fact that the reaching out to the other side in order to engage in a productive dialogue entails a high price of peer pressure and fear of judgement and exclusion from one's own political club. The first panel in our project that also entailed an attempt of an acting out of a truth and reconciliation procedure – having put in conversation two female MP's that were victims in the violent storming of the parliament in April 2017, each of them representing the opposing political camp – had to be closed and Chatham house based due to the stated fears of judgment (by “their own”) of the both MPs. With the passing of time and only within several months, due to the efforts of the ruling party and the prime minister in particular, to mainstream the values of reconciliation and dialogue, the fears in question began to re-

¹⁹ Council on Foreign Relations: “How Women's Participation in Conflict Prevention and Resolution Advances U.S. Interests,” (Council on Foreign Relations Press, 2016).

cede. In June 2019, we were able to organize a very similar event to the one that was closed to the public which took place in January 2019 but this time public, with massive media coverage and with the President of the Republic as its key note speaker. This indicates that the bridge building is more popular than it used to be at the beginning of 2019 and less controversial. Thus, the public discourse seems to have moved forward in the direction of regaining the culture of political dialogue and competition of different views about the state of affairs in the society as well as its foreseeable future.

A GAME CHANGING SCENARIO:
TOWARD DEPOLARIZATION?

Let us remind ourselves of the finding reached by Ratheiser-van der Velde and Brandsma: the “bridge builders” usually end up as scapegoats and, also, that it is a sacrifice not worth making as it yields to no results as far as overcoming the problem of polarization is concerned. Namely, the “bridge-makers” perpetuate and reinforce the polarized identities. Considering the latter are “though-constructs” produced in a process of polarization, they cannot be overcome through building bridges or “rebranding” or reframing the image of the enemy. It is an image that cannot be humanized. The opponent is human but the process of transformation of the “demonic” enemy into a human opponent seems to be impossible once the peak of polarization has taken place. A complete change of societal focus, change of themes, actors and a creation of a new discursive plane seems to be the only means of stepping out of polarization, argue Ratheiser-van der Velde and Brandsma. In addition to the argument forwarded by the two referenced scholars, we have the experience of the plenums to reinforce and corroborate the claim.

Considering the Macedonian case, as observed in our research in the past year, change of theme can occur also if reconciliation becomes mainstream – the hegemony of discourse will have shifted, and that can be done by someone in the position of power. In this case, this process took place in the form of mainstreaming the topic of reconciliation and dialogue itself. It has been done primarily by the prime minister as well as other members of the ruling party, supported by European Commission’s officials through statements and initiatives such as the “Jean Monnet” dialogue process. This shift in discursive hegemony has encouraged bridge building initiatives on both sides. At the moment, it still remains within the confines of professional politics whereas the wider public that includes journalists and civil society seems to be in need of further awareness raising process

in order to grasp the benefits of depolarization of the public conversation on political and other social topics. It is imperative that the link between populism, illiberal democracy and polarization of public discourse is demonstrated as well as the pressing need to overcome the triangulation in question.

Furthermore, following the local experience of the multi-ethnic and multi-ideological plenums, we propose focus on policies that will improve the socio-economic situation in the country by way of including representatives of the civil society, the academia and MP's in discussions on policy solutions that will enable: a) economic growth by way of strengthening domestic SME's that also plays the role of a strong cohesive factor in a society and not only an economic one, b) increased social inclusion in direct policy making, i.e. collaboration on draft laws and other policy related documents with the CSO's and the expert public, c) that the participation of parliamentary parties from across the political spectrum is ensured in such forums. Therefore, the form we propose is in fact multi-party issue based forums that include MP's, non-parliamentary parties and expert CSO's and academics organized around a set of policy priorities. Through our field research, we have learned that such process has recently been successfully completed whereby a draft law on youth has been produced by youth representatives of the two biggest political parties in the country, with the support of some MPs. This is an isolated and modest attempt, yet an example that such bridge-building collaborations are possible.

We would recommend to the political parties as well as the civil society that the collaborative initiatives should be centered on the priorities that relate more directly to Priebe's recommendations and should not be merely formal. Another set of issues that

is relevant even though not issuing directly from the URP (“Priebe’s recommendations”) and could serve as a productive foundation for building social cohesion are small domestic economic initiatives/ investments (that could include state subsidies). That is why we recommend inter-party collaborations on the development of an SME entrepreneurial economy as social cohesive factor as well as an economic one. In terms of de-polarization, it will shift the focus beyond the logic of polarization and set a new paradigm of social action and public discourse.

ПОЛАРИЗАЦИЈАТА КАКО СРЕДСТВО НА ПОПУЛИСТИЧКО
ВЛАДЕЕЊЕ И КАКО ДА СЕ НАДМИНЕ:
АНАЛИЗА БАЗИРАНА НА МАКЕДОНСКИОТ СЛУЧАЈ НА
СОЦИО-ПОЛИТИЧКИТЕ НАПОРИ ЗА НАДМИНУВАЊЕ
НА СОСТОЈБАТА НА „ЗАРОБЕНА ДРЖАВА“ КАКО
ГЛАВНА ОДЛИКА НА УПРАВУВАЊЕТО
(Второ издание)

Скопје, 2020

Поларизацијата како средство на популистичко владеење и како да се надмине: Анализа базирана на македонскиот случај на социополитичките напори за надминување на состојбата на „заробена држава“ како главна одлика на управувањето *(Второ издание)*

Автори:
Катерина Колозова и тимот на
ИОХН, Скопје

За издавачот:
Институт за општествени и
хуманистички науки, Скопје
ул.20 Октомври бр.8/2 кат
1000 Скопје, Република Северна
Македонија

ISBN 978-608-4755-27-2

ВОВЕД [32]

ЛОКАЛНА СИТУАЦИЈА:
МАКЕДОНИЈА 2015-2018, ЗАРОБЕНА ДРЖАВА,
„ШАРЕНАТА РЕВОЛУЦИЈА“ И РЕФОРМСКИ
ПРОЦЕСИ ЗА ВРАЌАЊЕ НА СЛОБОДАТА [36]

ДИСКУРЗИВНАТА РАЗНОВИДНОСТ НА
ПОЛАРИЗАЦИЈА И НЕЈЗИНАТА КРАТКА
ИСТОРИЈА ВО СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА ОД 2014
ГОДИНА ДО 2019 ГОДИНА [42]

СЦЕНАРИО ЗА ПРОМЕНА НА ИГРАТА:
КОН ДЕПОЛАРИЗАЦИЈА? [50]

Поларизацијата на едно општество е прашање на дискурзивната поларизација во истото. Сè се сведува на создавање наратив на историја на конфликт и конструирање на идентитет на противникот. Поларизацијата се случува во и по пат на јазикот, но нејзините последици се материјални и може да предизвика и конфликти, насилства или злосторства.¹ Според некои експерти од областа на комуникациските студии на поларизација и конфликти, обликувањето на непријателот е изведено преку процес на дискурзивна манипулација со емоциите. Тоа е метода која го исклучува рационалното согледување поради тоа што и тоа подразбира некаква форма на дијалог - согледување на аргументите на спротивната страна, нивната валидност и поткрепеност со факти. Затоа поларизацијата на дискурсот се стреми да функционира преку емоциите: бес, омраза, олицетворување на наративот и интересите на спротивставената страна во согласност со наративот на едноставните приказни, каде нивното олицетворение се непријателот наспроти хероите од другата страна. Монике Жозе Ратејзер-ван дер Велде го проучувала овој феномен како воспоставен метод во политиката на поларизирање и понудила структурна анализа на неговите инструменти и општествените улоги на учесниците.

Според неа постојат три основни закони за поларизација:

1. „Поларизацијата е „идеја (концепт)“ која е втемелена во дихотомијата на два конструирани, спротивставени идентитети: „ние“ и „тие“[...]» (2018: 38)
2. „Вториот закон е дека на поларизацијата ѝ треба гориво. Идејата (концептот) за тоа какви сè се „тие“

¹ Monique José Ratheiser-van der Velde, "Crossing ideological borders: How to contribute to depolarization within society and on a global level?," World of Media Journal of Russian Media and Journalism Studies Issue 1, 2018 (Moscow, 2015), 35-48 (DOI: 10.30547/worldofmedia.1.2018.3)

наспроти „нас“ треба постојано да се потврдува.»
(2018: 39)

3. „Третиот закон е дека поларизацијата е водена од емоции, а не од рационалност или логика во размислувањето. Таа претставува емоционална динамика.“ (2018: 40)

Како што е наведено погоре, рационалноста треба да биде исклучена бидејќи таа неизбежно води кон истражување на спротивниот наратив.

Според Ратејзер-ван дер Велде (2018) и Барт Брандсма (2016) во процесите на создавање на поларизирана комуникација, која се карактеризира со натпреварувачки, конфронтирачки и взаемно побивачки наративи, постојат 5 улоги или видови на активност.² Првата група се нарекува „поттурнувачи“ и е составена од оние кои ја креираат, одржуваат и ја унапредуваат поларизацијата. Тие не само што создаваат една речиси фиктивна слика за противникот, туку и поттикнуваат омраза кон оние кои сакаат да ја зачуваат неутралноста. Со други зборови кажано, неутралните се еднаква цел на „поттурнувачите“ како што се и нивните политички противници – сè до моментот кога ќе им се приклучат и станат нивни поддржувачи. Овие ја сочинуваат втората група наречена „приклучени“ која е составена од неутралците кои поради големиот притисок биле принудени да излезат од неутралната зона и да пристапат кон една од спротивставените страни. Овие „приклучени“ не заземале страна само спонтано, поради афинитет кон некоја од страните, туку и поради тоа што неутралноста или неодлучноста

² Bart Brandsma, *Polarisatie: inzicht in de dynamiek van wij-zij denken* (Schoonrewoerd: BB in Media: 2016).

станала неодржлива и неподнослива. Неутралците се сведени на статус на „предавници“ – обвинети за тивко одобрување на демонизираниот непријател и еднакво таргетирани ако не и повеќе од самиот противник. Бидејќи нема дијалог ниту директна размена со непријателот, спречена е секоја можност за комуникација, дури и непријателска. Сликата за противникот е речиси митска, нереална и секоја хуманизација на истата би ја поткопала фикцијата за „чисто зло.“ Во таква ситуација, кога противникот е надреален, единствена човечка форма која што може да биде нападната и повикана да се приклучи е „неутралецот.“ Третата група е онаа на „молчеливи.“ Нивниот избор е да не бираат страни и бидејќи неутралноста е нападната, тие остануваат тивки и се стремат да останат „невидливи“ (не се појавуваат во медиуми и не ја огласуваат својата неутралност и немањето желба да одберат страна). „Молчеливите“ се мнозинство и тие ја избираат својата неутралност не толку како политички став, туку како противење кон насилство да се избере страна (дури и ако тоа е само вербално). Четвртата група ја сочинуваат „градителите на мостови“ кои се обидуваат да ги усогласат разликите инсистирајќи на сличностите, наместо на разликите меѓу двете групи, или пак на хуманизирање на разликите, наместо нивно демонизирање. Ратејзер-ван дер Велде (2018) тврди дека методите на оваа група- „градители на мостови“ се осудени на неуспех бидејќи ја имаат истата логика на идентитети и градат врз база на постоечките концепти на идентитетска слика за противникот и за себе.

„Иако мотивацијата на „градителот на мостови“ е да воспостави мир и хармонија, неговата активност само ја потврдува поларизацијата; почетната позиција на дијалогот се уште е разликата по-

меѓу двете страни, а идентитетот се уште е тема на дискусијата. Колку и да е нагласено дека идентитетот на другиот е исто така ок , тој се уште е „различен од нашиот“ правејќи го сомнителен по дефиниција.“ Ратејзер – ван дер Велде (2018: 42-43)

Петтата група според Брандсма и Ратејзер-ван дер Велде претставува жртвено јагне. Во одреден момент кога средина-та, молкот или неутралноста стануваат невозможни, притисокот за поларизација како севкупна водечка сила има потреба од жртвено јагне за да се оствари целосна поларизација. Вообичаено, „градителите на мостови“ се претвораат во жртвени јагниња. (Ратејзер-ван дер Велде, 2018: 43). Како последица на тоа „градителите на мостови“ не можат да ја одиграат улогата на „менувачи на играта“ бидејќи тоа бара промена на дискурсот, општествената визија која е над владејачкиот дуалистички дискурс.

ЛОКАЛНА СИТУАЦИЈА:
МАКЕДОНИЈА 2015-2018,
ЗАРОБЕНА ДРЖАВА, „ШАРЕНАТА
РЕВОЛУЦИЈА“ И РЕФОРМСКИ
ПРОЦЕСИ ЗА ВРАЌАЊЕ НА
СЛОБОДАТА

На крајот на 2014 година се појавија најмасовните протести и движења во Македонија од нејзиното осамостојување. Студентскиот и професорскиот пленум, хоризонтални мрежи на политичка дебата, анализа и активизам кои беа поврзани со тогаш горливото прашање за намалувањето на академската слобода. Поставувањето на аргументот надвор од бинарната логика на политичките партии, надвор од несогласувањата на владејачката коалиција и опозицијата овозможи учество на голем број професори и студенти од двете политички страни во тие движења. Тоа резултирало со „менување на играта.“ Може да се каже дека движењето ги оспорувало политиките на претходната влада иако не се поврзувало со никаква идеологија или афинитет кон некоја политичка партија. Во самото создавање тоа беше идеолошки разновидно, фокусирано на проблемот, непланска коалиција на оние кои сакаа да ја зачуваат академската и интелектуалната автономија. Анкетата спроведена во 2016 год. од страна на Институтот за општествени и хуманистички науки- Скопје покажа дека мнозинството од населението: 44% имале доверба во потенцијалот за промена и искреноста на пленумското движење во спротивност со резервираноста кон НВО и политичките партии, која беше исто толку висока како и во претходните анкети на Институтот.³ Според анкетата, мнозинството од поддржувачите на пленумите изјавиле и дека самите би се приклучиле на некој од нив за да делуваат кон одредена општествена промена која ги засега.⁴ На кратко, периодот на пленуми и други слични

³ Институт за општествени и хуманистички науки- Скопје, Анкета, „Ставови на граѓаните за НВО, контрола на државниот апарат и глобењето: Анкета на национален репрезентативен примерок спроведена во декември 2015 и февруари 2016“, достапно на http://www.isshs.edu.mk/stavovinagragani/?lang=mk&fbclid=IwAR1VxzGdmFJOZTIP3mIRIFLgLUagUuieGngsg-aEpa_OCJ5YJYZQd-bhATw, пристапено на 1 декември 2018.

⁴ *Ibid.*

движења спонтано создадени за одреден проблем (grass-root движења) претставуваше период на „менување на играта“ кога станува збор за политичките поделби кои им претходеа и беа карактеризирани со отсуство на дијалог помеѓу власта и опозицијата, поточно кажано помеѓу ВМРО-ДПМНЕ и СДСМ.

По приклучувањето на СДСМ во граѓанските движења, во пролетта на 2015 год., дискурсот на активистите на социјалните медиуми полека почна да се трансформира во насока на зголемување на поларизацијата околу двете најголеми политички партии. Приклучувањето на СДСМ беше проследено со објавување на противзаконските снимки од телефонски разговори на дел од водството на ВМРО-ДПМНЕ во кои се согледува злоупотребата на власта од владините службеници. Тогаш активистите можеа или ентузијастично да ја прифатат улогата на СДСМ како лидер на движењето или да бидат охарактеризирани како „соработници на режимот.“ Изборот да не се заземе страна со најголемата опозициска партија се гледаше како „неутралност“ во смисла на погоре опишаните „неутралци“ кои „туркачите“ ги претставија како главна закана за движењето и беа земени на нишан подеднакво сурово како и политичките противници. Исмејувањето, анимозитетот и личните напади кон неутралците се документирани на социјалните медиуми, фејсбук групите како „Странски служби“ како и на некои од опозициските портали.⁵ Едно од најголемите достигнување на пленумските движења, општествената деполаризација и мобилизацијата која немаше идеолошка и етничка позадина, беше поткопано од стратегијата на поларизација кон која се сврте со спојувањето со еден од главните полари-

⁵ Странски служби/*Stranski sluzbi* (Facebook страна), достапно на <https://www.facebook.com/StranskiSluzhbi/>, пристапено на 11 септември 2019.

затори во општеството (или делот од општеството спротивставен на тогашната власт)– СДСМ. Голема придобивка на ова спојување претставуваа предвремените избори и промената на власта и корумпираната елита. Враќањето на поларизацијата во центарот на политичкиот дијалог го потисна исто така и политичкиот активизам што од друга страна многу го чинеше целокупното општество. „Шарената револуција“ која се случи во 2016 година беше одбележана од изразена поларизација на дискурсот, која целеше не само кон владејачката партија туку и кон активистите од претходниот период кои имаа различен пристап од оној на „револуцијата“ (несоодветно брендирање на процес кој доведе до промена на режимот). Тој што не се согласува беше остракиран како „прикриен соработник на Груевски,“ и против него беше ширен говор на омраза.⁶ Според нашите емпириски податоци, поимот „неутралните“ најчесто бил користен во женски род, мислејќи на жените активистки и интелектуалки кои биле замислувани како лидерки и гласноговорнички на презираната неутралност.⁷ Исто така, вреди да се напомене дека поимот „неутралните“ често пати бил користен како синоним на неологизмот „релативизатор.“⁸

Речиси три години подоцна, не само што имаме поларизирани политички елити, туку и поларизирани интелектуалци, ци-

⁶ Институт за општествени и хуманистички науки- Скопје, *Whose Revolution?: Proceedings from the Workshop 5-6 May, поддржано од Rosa Luxemburg Stiftung* (Скопје: ISSHS, 2017), 35-37.

⁷ Татјана Стојаноска Иванова, „Неутралци – одлучете се, за животот се работи“, *Фактор* (Скопје, 9 Декември, 2016), достапно на <https://www.faktor.mk/neutralci---odluchete-se-za-zivotot-se-raboti>, пристапено на 26 декември 2018; Димитар Ванчов, „Неутралци, не дејствувате партиски, дејствувате политички“, *Радио Моф* (Скопје, 23 мај 2015), достапно на <https://www.radiomof.mk/kolumna-neutralci-ne-dejstvuvate-partiski-dejstvuvate-politichki/>, пристапено на 26.12.2018; Саше Ивановски, „Резилот на неутралците“, *Окно* (Скопје, 21 февруару 2015), достапно на <https://okno.mk/node/44815>, пристапено на 26 декември 2018.

⁸ „Еве ги „Неутралките“ на Грујо“, *Народен Глас* (Скопје, 16 јули 2016), достапно на <http://narodenglas.com/еве-ги-неутралките-на-грујо-женската>, пристапено на 27 септември 2019.

вилен сектор и севкупната популација. Изгледа дека оската на оваа сензационална и сеопфатна поларизација е водена од поларизацијата помеѓу ВМРО-ДПМНЕ и СДСМ. Воспоставувањето на процеси на деполаризација и учење како да се спроведе дијалог помеѓу ВМРО-ДПМНЕ и СДСМ претставува најголем императив за социо-политичкото здравје на земјата. Долготрајната политичка криза во земјата која на моменти доаѓаше до раб на безбедносна криза и која според „Fund for Peace“ е оценета со висока оценка за ранливост,⁹ бара некаков модел на транзициска правда со кој ќе се постигне одреден степен на општествена нормализација која понатаму би водела кон толку посакуваната институционална нормализација, особено таа на судскиот систем. Институтот веќе ја поздравил иницијативата на Парламентот за транзициска правда за инцидентот со насилниот упад во парламентот во април 2017, која беше покрената од владејачката коалиција. Сепак, овој потег не е доволен. За да се искоренат долготрајните политички поделби и да се придвижи процесот кон оддржлива деполаризација и можноста за чесен дијалог, потребно е создавање на функционални комисији за вистината и помирување или некаква нивна верзија. Во однос на тоа како граѓаните гледаат на поларизацијата во државава, анкетата која ја спроведе тимот на ИОХН-С во мај, 2019 на територија на целата земја, укажува на тоа дека поларизацијата не е популарна меѓу народот. Од сите испитаници, 69% се против поделби и се за дијалог. Според студија која нашиот тим ја консултираше од областа на историјата, идентитетите и разрешувањето на конфликти (Maddison and Diprose, 2015), деполаризацијата не може да се

⁹ Индекс на ранливост на државите 2018, [Fragile States Index 2018], released by the Fund for Peace, достапно на <http://fundforpeace.org/fsi/countrydata/>, пристапено на 1 септември 2018.

постигне без справување со проблемот и без соочување, разбирање и прифаќање на минатото од двете страни колку и да е тешко тоа.¹⁰

¹⁰ Sarah Maddison and Rachael Diprose, Paper "Narratives of Violence: Mobilising Historical Dialogue for Conflict Transformation in Contemporary Politics," presented at the Conference "The Politics of Memory: Victimization, Violence, and Contested Memories of the Past," December 3-5, 2015 organized by Columbia University NY.

ДИСКУРЗИВНАТА
РАЗНОВИДНОСТ НА
ПОЛАРИЗАЦИЈА И НЕЈЗИНАТА
КРАТКА ИСТОРИЈА ВО СЕВЕРНА
МАКЕДОНИЈА ОД 2014 ГОДИНА
ДО 2019 ГОДИНА

Како што веќе беше објаснето има и прекин и континуитет кога станува збор за владеење на популизмот и поларизацијата како дефинирачка одлика на популистичкиот дискурс во Северна Македонија. Во секој популистички дискурс го има „вистинскиот народ,“ оние кои сметаат дека ја сочинуваат вистинската нација и „абортирани“ деца на нацијата, „предавници,“ оние кои не се бројат како дел од „вистинскиот корпус на нацијата.“ Да се потсетиме на неславната изјава на Виктор Орбан кога ги загуби изборите во 2002 година: „Татковината не може да биде во опозиција.“¹¹ Вистинскиот народ или вистинската нација се разликува од „лажните,“ оние што не се бројат а подоцна се прогласени за „предавници“ и со други неологизми со кои имаат намера да ги навредат: на пример, „Северџани“ (од зборот „Север“) за оние кои го поддржуваат Договорот од Преспа со Грција и не се сметаат за вистински Македонци,¹² исто како што во 2014 година, десетици илјади студенти и професори кои протестираа против законот за високо образование, воведен од владата на Никола Груевски, беа нарекувани „Соросоиди.“¹³ Едноставно пребарување на „Google,“ кое комбинира „предавник“ (во еднина, множина, женски род и машки род) + Македонија произведува повеќе од 1 400 000 пребарувања за

¹¹ Интересно е да се напомене дека истата изјава беше повторена како дел од говорот на Орбан по повод освојувањето на неговиот четврт мандат како премиер во мај 2018 година, погледнете „Viktor Orbán's full speech for the beginning of his fourth mandate“, *Visegrad Post* (12 May 2018), достапно на <https://visegradpost.com/en/2018/05/12/viktor-orbans-full-speech-for-the-beginning-of-his-fourth-mandate/>, пристапено на 17 јули 2019.

¹² „Северџан“ е дефиниран во таканаречениот „Речник на отпорот: речник на современата македонска борба“ (веб- публикација) како член на анти-нацијата, човек без национална чест, претходно член а сега негирач на македонската нација, достапно на <https://tvrdokorni.wordpress.com/2019/02/20/otporashki-rechnik/>, пристапено на 11 септември 2019.

¹³ „Соросоиди и предавници“ – трибина за етикетањето, жигосувањето и поларизацијата на македонското општество. *Радио Моф* (Скопје, 13 април 2015), достапно на <https://www.radiomof.mk/sorosoidi-i-predavnici-tribina-za-etiketiranjeto-zhigosovanjeto-i-polarizacijata-na-makedonskoto-opshtestvo/>, пристапено на 11 септември 2019.

0,36 секунди. Зборот „Traître “ + France дава пребарување на „Google“ за 2 милиони погодоци повеќе за 0,40 секунди, од кои повеќето се однесуваат на популарната култура, спорт, бизнис, накратко кажано- употреба која е многу повеќе фигуративна отколку буквална и политичка. Согледувајќи ја големината на населението што ги зборува јазиците на глобално ниво и соодветно, индикацијата е многу загрижувачка дека македонското online општество е далеку повеќе опседнато со темата предавство (национално и политичко), отколку франкофонското (иако и таму не е отсутно истото, особено меѓу екстремната десница но и левицата).¹⁴ Загрижувачко е затоа што укажува на најлошата форма на политичка поларизација – дискурзивно уништување на политичкиот противник. Ако некој е предавник, тој е отпадник од нацијата, тој не е дел од нацијата, тој едноставно не е. Враќајќи се на познатата изјава на Орбан: „Татковината не може да биде во опозиција,“ можеме да заклучиме дека за популистите нема опозиција, нема различно размислување на дел од нацијата – затоа што тоа не е нација, не постои, треба да биде третирана како да не постои. Затоа, секое споменување на „политички дијалог“ (со опозицијата) или вистински плурализам во парламентарната дискусија е излишно и бесмислено во контекст на популистичкиот авторитаризам.

Емпириското истражување спроведено од тимот на ИОХНС собра податоци од изминатите две години кои покажуваат дека јавниот дискурс, кој вклучува функционери на политички-

¹⁴ «Connard», «Ignoble ordure», «Ferme ta gueule», «Sale traître» : les insultes pleuvent entre Collard et Cohn-Bendit, *La Depeche.FR* (26 мај 2019), достапно на <https://www.ladepeche.fr/2019/05/26/connard-ignoble-ordure-ferme-ta-gueule-sala-traitre-les-insultent-pleuvent-entre-collard-et-cohn-bendit,8222764.php>, пристапено на 17 јули 2019; Mélenchon estime que l'élú insoumis appelant à voter RN est "un traître," *RTL France* (15 мај 2019), достапно на <https://www.rtl.fr/actu/politique/elu-la-france-insoumise-appelant-a-voter-rn-melenchon-denonce-un-coup-monte-7797634097>, пристапено на 17 јули 2019.

те партии, креатори на мислења, интелектуалци и мејнстрим политичари за одредени прашања, остана дефиниран преку целосно невреднување на политичкиот противник поради тоа што е. Што се однесува до креаторите на јавното мислење и јавните интелектуалци претежно од сегашната опозиција – ВМРО ДПМНЕ и националистичките групи – анализата покажа дека антагонизмот што преовладува во нивниот дискурс е втемелен во наративот за националните и етничките идентитети како највисока форма на морал и политички вредности. За оние што тие сметаат дека ги изневериле, ги напаѓаат преку интернет, преку директни напади и говор на омраза. Себе виктимизацијата е имплицитен наратив, која произлегува како резултат на обвинувања кон меѓународната заедница за обид на уништување на „македонското јас.“ Двата наратива ја носат главната емотивна динамика, создадена преку закана (страв) за „бришење“ на македонската нација. Самата можност од уништување на нацијата служи како извор за етничко/национално идентификување и омраза кон внатрешните предавници и надворешниот непријател.¹⁵ Во 11-те години владеење

¹⁵ Истражувањето спроведено од ИОХН-С покажува дека најголемите политички партии во нивниот службен дискурс го користат истиот популистички и поларизирачки дискурс, декларирајќи се како спасители или поддржувачи а спротивставените политички партии како криминалци и предавници. Анализата беше спроведена со дискурзивна анализа на официјалните веб-страници на двете најголеми партии СДСМ и ВМРО ДПМНЕ за периодот од последните две години. Пример „Граѓаните гласаа за промени и го најавија неизбежниот пад на ненародната и криминална власт на СДСМ“ , веб страна на ВМРО-ДПМНЕ, (08.05.2019), достапно на <https://www.vmro-dpmne.org.mk/2019/05/08/graganite-glasaa-za-promeni-i-go-najavija-neizbezhniot-pad-na-nenarodnata-i-kriminalna-vlast-na-sdsm/>, пристапено на 10 септември 2019 и „Државата пропагаше 11 години додека ВМРО-ДПМНЕ се богатеше, денес државата оди напред, се обезбедуваат повеќе пари за граѓаните“, веб страна на СДСМ, (25.05.2019), достапно на <http://www.sdsm.org.mk/News.aspx?idNews=17461&lng=1&cat=0>, пристапено на 10 септември 2019.

Пример на анализирани наративи, Мирка Велиновска, „Северни дегенерици, ќе се раскурчувате со се Бејли“, Дудинка (27 декември 2018), достапно на <http://www.dudinka.org/мирка-велиновска-17/>, пристапено на 20 септември 2019 и „Славосеверџанско племе“, „изроди“, „глупаци“ – Русјаков штедро со „комплиментите“ по усвојувањето на Договорот од Преспа“, Ако (27 јануари 2019), достапно на <https://ako.mk/славосеверџанско-племе-изроди-г/>, пристапено на 11 септември 2019.

на претходната влада што се потпираше на „илиберална демократија“ како квази-идеологија и хибриден режим на креирање политики (наречен „илиберално заробена држава“), поларизацијата се одржуваше со тоа што политичкиот противник беше сведуван на невидлив и ирелевантен преку негово етикетање како „платени агенти на Сорос“ и „предавници.“¹⁶ Во пост-протестните години, кога дојде на власт СДСМ, поларизацискиот став го наследи и СДСМ – одбивајќи дијалог со опозицијата со тоа што ги ословуваше како недостојни за каква било комуникација преку фрази и етикетања како „ние не разговараме со криминалци или терористи,“ „тие не се опозиција - тие се банда што треба да биде забранета со закон“ и слично. Ние го обработувавме овој феномен во нашиот проект поддржан од НЕД за 2017-2018 година.¹⁷

Како и да е, има прекин и пресврт на настаните започнувајќи од јуни 2018 година. Можеби под притисок од Брисел и неговото инсистирање на креирање на инклузивна политика како и од реалноста дека за ратификувањето на Договорот од Преспа, парламентарното мнозинство би требало да воспостави продуктивен дијалог со опозицијата, после што владејачката партија и особено премиерот Зоран Заев започнаа со промови-

¹⁶ Еден од главните говорници на претходните влади, Миленко Неделковски, објавуваше најмалку еднаш седмично предавници што треба да бидат застрелани. ИОХН-С влезе на таа листа во 2013 година, како резултат на студијата што ја објави за проектот за градење на културата и нацијата наречен „Скопје 2014“. Сите видеа и фотографии од тој период со кои се обележуваа „Соросоидите“ се симнуваат од интернет, но еве натпис што се однесува на нив и ги документира: „Дали Миленко е шарлатан?“, Окно (Скопје, 14 септември 2012), достапно на <https://okno.mk/node/22031>, пристапено на 11 септември 2019 и исто така линк за панелот за означување како платеници на Сорос, платени агенти и предавници, Радио Моф (13 април 2015), достапно на <https://www.radiomof.mk/sorosoidi-i-predavnici-tribina-za-etiketiranjeto-zhigosuvanjeto-i-polarizacijata-na-makedonskoto-opshtestvo/>, пристапено на 11 септември 2019.

¹⁷ „Како Република Македонија да добие функционален парламент“, Панел дискусија на ИОХН-С, Youtube канал на ИОХН-С (20 Април 2018), достапно на <https://www.youtube.com/watch?v=6l6Qd1zxLL4>, пристапено на 11 септември 2019.

рање на вредностите на помирувањето, транзициската правда, простувањето и конечно, конструктивен дијалог со опозицијата.

Вредностите што ги промовираше Зоран Заев не беа целосно прифатени ни од про-владината јавност, ни од оние што се трансферираа кон опозиција. Меѓусебната размена на етикетање и дискредитирањето продолжи во социјалните медиуми, на интернет-медиумите, како и во конвенционалните медиуми. Етикетирањето вклучуваше: „предавници“ (за разлика од патриоти), главно користено од опозицијата и сите оние кои се спротивставуваат на Преспанскиот договор, „Жмрон“ и „Вмрон“ (што треба да одекне „морон“), користено од про-СДСМ дел од јавноста, која ги дискредитира членовите и приврзаниците на ВМРО ДПМНЕ, потоа погоре споменатите „Северџани“,¹⁸ „платеници“ кое се однесува на поддржувачите на Договорот од Преспа и на билатералниот договор со Бугарија, како и „Комуњари“ кое се однесува на приврзаниците на СДСМ и произлегува од навредливата варијација на зборот „комунист“ однесувајќи се на нивното комунистичко минато. Тоа се само дел од базата на поларизирачкиот речник кој тимот на ISSHS го создаде преку неколкумесечното истражување во текот на 2019 година.

Сепак, нашето теренско истражување во форма на неструктурирани интервјуа и мини фокус групи со некои пратеници, по-

¹⁸„Отпорашки речник: толковен речник на современата Македонска национална БОРБА“; Веб страна на Тврдокорни- македонска патриотска организација, достапно на <https://tvrdokorni.wordpress.com/2019/02/20/otporashki-rechnik/>, пристапено на 20 септември 2019; „Апасиев: Луѓе-болви, посветено на сите Северџани“ , Република (16 јануари 2019), достапно на <https://republika.mk/vesti/makedonija/apasiev-lugje-bolvi-posveteno-na-site-severdžani/>, пристапено на 17 јули 2019; „Северџани, умрете“, Твитер група, достапно на <https://twitter.com/ogandavegori>, пристапено на 17 јули 2019; Бобан Нонкович, „Одјечи и реаговања“ [Одекнувања и реакции], Дудинка (25 февруари 2019), достапно на <http://www.dudinka.org/одјечи-и-реаговања-4/>, пристапено на 17 јули 2019.

кажа дека за помалку од една година, дијалогот стана далеку полесен за воспоставување отколку кога започна нашиот проект за деполаризација поддржан од НЕД, во октомври 2018 година. Мнозинството од нашите испитаници беа жени, што значи дека постои одредена родова асиметрија во репрезентативниот примерок од теренското истражување. Сепак, сметаме дека оваа асиметрија укажува дека жените имаат повеќе волја да послужат како градители на мостови отколку мажите, во смисла дека со тоа се потврдува нашата првична претпоставка за истото. За да се потврди оваа претпоставка, да ги разгледаме следниве цитати на публикацијата на Советот за надворешни односи (Council of Foreign Relations):

Доказите покажуваат дека учеството на жените во спречувањето и решавање на конфликти ги унапредува безбедносните интереси. Една студија покажа дека со значителното вклучување на жените и групите од граѓанското општество во мировните преговори, резултира со намалена веројатност од 64 проценти истите да пропаднат и во согласност со друга студија, 35 проценти поголема веројатност да траат барем петнаесет години. Неколку анализи укажуваат на тоа дека повисоки нивоа на родова еднаквост се поврзуваат со помала склоност кон конфликт, помеѓу државите и во државите. И покрај растечкото меѓународно признавање на улогата на жените во безбедноста, нивната застапеност во мировните и безбедносните процеси заостана.¹⁹

¹⁹ Council on Foreign Relations: "How Women's Participation in Conflict Prevention and Resolution Advances U.S. Interests," (Council on Foreign Relations Press, 2016).

Ако се согласиме со горе цитираната студија и други анализи кои се потпираат на слични емпириски докази, би можеле да потврдиме дека примерокот од нашето истражување е всушност претставник на потенцијалните и ефективни градители на мостови. Информациите од нашите испитаници упатуваат на фактот дека воспоставувањето односи со другата страна за да се вклучи во продуктивен дијалог подразбира висока цена на притисок и страв од осуда и исклучување од сопствениот политички клуб. Првиот панел во нашиот проект кој меѓу другото направи обид за изведба на постапка на вистина и помирување – овозможи разговор помеѓу две жени пратенички кои биле жртви на насилството во Парламентот, во април 2017 година, секоја од нив претставувајќи ја спротивставената и протиставена политичка страна. Настанот мораше да биде од затворен тип и според правилата на Chatham house водени од стравувањата од осуда (од страна на „своите“) кај двете пратенички. Со минување на времето и по само неколку месеци, заради заложбите на владејачката партија и особено Премиерот, да ги вклучат вредностите на помирување и дијалог, се дојде до омекнување на позициите во однос на тие прашања. Во јуни 2019 година, бевме во можност да организираме многу сличен настан на тој што беше затворен за јавноста, во јануари 2019 година, но овој пат јавно, со масовно покривање на медиумите и со присуство на Претседателот на Републиката како главен говорник. Ова укажува дека градењето мостови сега е попопуларно отколку на почетокот на 2019 година и е сè помалку контроверзно. Така, се чини дека јавниот дискурс напредувал во насока на враќање на културата на политичкиот дијалог и натпреварот на различните погледи за состојбата во општеството, како и за неговата иднина.

СЦЕНАРИО ЗА ПРОМЕНА НА
ИГРАТА: КОН ДЕПОЛАРИЗАЦИЈА?

Да се потсетиме што откриле Брандсма и Ратејзер-ван дер Велде во своите истражувања: „Градителите на мостови“ најчесто завршуваат како жртвени јагниња а таа жртва не вреди да се прави бидејќи истата не води кон саканиот резултат – надминување на проблемот на поларизација. Имено, „градителите на мостови“ само ги продолжуваат и зајакнуваат поларизираниите идентитети. Имајќи во предвид дека истите се концепти создадени во процесот на поларизацијата, тие не можат да бидат надминати со градење на мостови, ребрендирање или пак со промена на сликата за непријателот. Тоа е слика која не може да биде хуманизирана. Противникот е човек, но откако поларизацијата ќе ја достигне највисоката точка, процесот на трансформација на „демонизираниот“ непријател во човечки противник изгледа невозможен. Како што тврдат Брандсма и Ратејзер-ван дер Велде, единствениот начин за излез од поларизацијата е комплетна промена на фокусот на општеството, промена на темите, актерите и креирање на ново рамниште за разговор. Во прилог кон нивните аргументи, ние го имаме искуството од пленумите кое го зајакнува и поддржува тврдењето на овие автори.

Согледувајќи го македонскиот случај, како што забележавме изминатата година во нашето истражување, промена на темата може да се случи и ако помирувањето стане мејнстрим - ќе се промени хегемонијата на дискурсот, а тоа може да го направи некој што се наоѓа во позиција на моќ. Во овој случај, процесот се одвиваше во форма на вклучување на темите на помирувањето и самиот дијалог во главните текови на јавниот говор. Тоа прв го направи премиерот, како и другите членови на владејачката партија, поддржани од официјалните претставници на Европската комисија преку нивни изјави и иницијативи како

што беше *Jean Monnet* процесот на дијалог. Оваа промена во дискурзивната хегемонија ги охрабри иницијативите за градење на мостови од двете страни. Во моментот, таа сè уште останува во рамките на професионалната политика, додека пошироката јавност која ги вклучува новинарите и граѓанското сектор се чини дека имаат потреба од понатамошен процес на подигнување на свеста за да ги земат во свои раце придобивките на деполаризацијата на јавниот дискурс за политиката и другите социјални теми. Императив претставува и што врска-та помеѓу популизмот, илибералната демократија и поларизацијата на јавниот дискурс е презентирана и како итна потреба за надминување на триангулацијата.

Понатаму, следејќи го локалното искуство со мултиетничките и мултиидеолошките пленуми, предлагаме фокусот да се насочи на политики кои ќе ја унапредат социо-економската состојба во земјата со вклучување на претставници од цивилниот сектор, експерти и пратеници во дискусиите за политичките решенија што ќе овозможат: а) економски раст со зајакнување на домашните мали и средни претпријатија кои покрај економски претставуваат и силен обединувачки општествен фактор, б) поголемо вклучување на општеството во креирањето на политиките, односно соработка со невладиниот сектор и експертската јавност во изработката на законите и други документи на политики, в) на средбите од овој тип да се обезбеди учество на сите парламентарни политички партии. Формата која ние ја предлагаме претставува организирање на наменски форуми на кои ќе земат активно учество пратеници, претставници од непарламентарните партии, експерти од невладините организации и експертската и академска јавност организирани околу множество на политичките приоритети. Преку нашето

теренско истражување, научивме дека неодамна успешно заврши еден таков процес, кога се изработи Предлог-закон за млади од младински претставници на двете најголеми политички партии во земјава, со поддршка на некои пратеници. Ова е изолиран и не толку голем потфат, но претставува пример дека вакви соработки за градење на мостови се можни.

Би им препорачале на политичките партии и на граѓанското општество дека иницијативите за соработка треба да бидат насочени кон приоритетите што се однесуваат директно на препораките на Прибе и не треба да бидат само формални. Друг сет на прашања што се релевантни, иако не произлегуваат директно од Ургентните реформски приоритети (УРП или „препораките на Прибе“) и кои би можеле да послужат како продуктивна основа за градење социјална кохезија се малите домашни економски иницијативи/ инвестиции (кои може да имаат и државни субвенции). Затоа препорачуваме меѓупартиска соработка за развој на претприемачка економија базирана на мали и средни претпријатија како социјален но и како економски кохезивен фактор. Во однос на деполаризацијата, тоа ќе го пренасочи фокусот над логиката на поларизација и ќе постави нова парадигма на социјално дејствување и јавен дискурс.

POLARIZIMI SI MJET I QEVERISJES POPULISTE
DHE MËNYRA E TEJKALIMIT: ANALIZË E THEMELUAR
NË RASTIN E MAQEDONISË NË PËRPJEKJET
SOCIO-POLITIKE PËR TEJKALIMIN E ‘KAPJES
SË SHITIT’ SI MJET KRYESOR I QEVERISJES
(Botimi i dytë)

Skopje, 2020

Polarizimi si mjet i qeverisjes populiste dhe mënyra e tejkalimit: Analizë e themeluar në rastin e Maqedonisë në përpjekjet socio-politike për tejkalimin e “kapjes së shtetit” si mjet kryesor i qeverisjes (*Botimi i dytë*)

Autorë:

Katerina Kollozova dhe ekipi i ISSHS,
Shkup

Shpallës:

Instituti për shkencë shoqërore
dhe humanistike, Shkup
Rruga “20 tetori” nr.8, kati i dytë
1000 Shkup, Republika e Maqedonisë
së Veriut

ISBN 978-608-4755-27-2

HYRJE [58]

KONTEKSTI LOKAL: MAQEDONIA 2015-2018,
SHTETI I KAPUR, “REVOLUCIONI LARAMAN” DHE
PROQESET [62]

SHUMËLLOJSHMËRIA DISKURZIVE E POLARIZIMIT
DHE HISTORIA E SHKRUTËR E SAJË NË
MAQEDONINË E VERIUT QË NGA VITI 2014 DERI NË
VITIN 2019 [68]

SKENARI PËR NDRYSHIMIN E LOJËS:
PËRKAH DEPOLARIZIMI? [76]

Polarizimi i një shoqërie është rezultat i polarizimit të diskursit: ka të bëjë me ndërtimin e narativave të një historie të konfliktit dhe rreth ndërtimit të identitetit të kundërshtarit. Polarizimi zhvillohet në gjuhën, por pasojat janë tija janë materiale dhe mund të shkaktojnë konflikte, dhunë apo tmerr.¹ Sipas disa autorëve nga fusha e studimeve të komunikimit dhe konfliktit, ndërtimi i armikut funksionon nëpërmjet manipulimit diskurziv me emocionet. Ky është metodi i cili e përjashton kërkimin racional për shkak të implikimit të formës së mëtutjeshme të dialogut – kërkimi i argumenteve të anës tjetër, relevanca dhe fakticiteti i tyre. Kjo është arsya se pse polarizimi i diskursit operon me mjetet e emocioneve: zemërimi, urrëjtja, personifikimi i narativës dhe interesi i anës kundërshtare në linje me logjikën e përrallave të zbrazëta, ku personifikimet e tyre janë armiqtë (që kundërshtojnë heronjtë nga ana tjetër). Monique José Ratheiser-van der Velde e ka studiuar fenomenin si metod i themeluar i politikës së polarizimit dhe ka ofruar analizë strukturale të instrumenteve të sajë dhe rolet sociale nga participimi i sajë. Sipas Ratheiser-van der Velde, ka tre ligje themelore të polarizimit:

1. Polarizimi është “konstrukt i mendimit, i cili themelohet në dihotominë e dy identiteteve kundërshtare të krijuara: “ne” dhe “ata” [...]” (2018: 38)
2. “Ligji i dytë është se polarizimit i nevojitet karburantë. Konstruti i mendimit se si duken “ata” që na kundërshtojnë “ne” duhet të riafirmohet vazhdimisht”. (2018: 39)
3. “Ligji i tretë thotë se polarizimi udhëhiqet nga emocionet, por jo nga racionaliteti dhe logjika. Ai është dinamit emocional”. (2018: 40)

¹ Monique José Ratheiser-van der Velde, “Crossing ideological borders: How to contribute to depolarization within society and on a global level?,” *World of Media Journal of Russian Media and Journalism Studies Issue 1*, 2018 (Moscow, 2015), 35-48 (DOI: 10.30547/worldofmedia.1.2018.3)

Siç u përmend më lartë, racionaliteti duhet të përjashtohet sepse pashmangshëm çon deri në kërkim të narativave kundërshtare.

Sipas Ratheiser-van der Velde (2018) and Bart Brandsma (2016), në proqeset e gjenerimit të diskursit të polarizuar, i cili karakterizohet me narativa kontestuese, konfrontuese dhe përjashtuese midis tyre, ka 5 role apo tipare të akcionit.² Grupi i pare quhet “Shtytësit”, i themeluar nga ata të cilat e krijojnë, mirëmbajnë dhe e përmirësojnë polarizimin jo vetëm nëpërmjet krijimit të një imazhi fikcional të kundërshtarit, por gjithashtu krijojnë urrejtje kah ata të cilat tentojnë të mbajnë neutralitetin. Me fjalë të tjera, neutralët janë gjithashtu targeti i shtytësve, siç janë edhe kundërshtarë politik – derisa bëhen “përkrahës”: të shtypur të dalin nga zona neutrale si zonë shtypëse, përkrahësi bën zgjidhje midis një nga anëve opozitare. Përkrahësit zgjedhin jo vetëm nëpërmjet spontanitetit, si rezultat i intuitës së tyre e afinitetit për një grupë, por gjithashtu, ata zgjedhin për shkak se neutraliteti apo hezitimi bëhen të paqëndrueshëm ose të padurueshëm. Neutralët janë të reduktuar në statusin “tradhëtarë” – të akuzuar për miratim të heshtuar të armikut të demonizuar dhe njësoj të targetuar, no mos edhe më tepër se sa armiku. Për shkak se ska dialog, as shkëmbim të drejtëpërdrejtë ideash me armikun – çdo mundësi për komunikim është penguar, bile edhe nga ana e armikut – imazhi i armikut është pothuajse mitik, i parealtë dhe çdo humanizim e dëmton fikcionin e “të keqes të madhe”. Kështu i dhënë, armiku është i parealtë, forma e vetme e humanizimit e cila mundet të sulmohet dhe të thiret për kyçje është “neutral”. Kategoria e tretë është njeriu i “qetë”. Ata kanë zgjedhur të mos zgjedhin anë. Kur neutralët janë të sulmuar, ata vazhdojnë të jenë të qetë dhe kërkojnë të jenë të “padukshëm” (nuk dalin në

² Bart Brandsma, *Polarisatie: inzicht in de dynamiek van wij-zij denken* (Schoonrewoerd: BB in Media: 2016).

media dhe nuk janë të zëshëm për neutralitetin e tyre apo moszgjdhjen e ndonjë ane). Të “qetit” janë shumica e popullatës dhe ata e zgjedhin neutralitetin jo për shkak të çështjeve politike, por dhuna është shkak i moszgjdhjes (edhe në qoftë se ajo është në formë verbale). Grupi i katërt janë “ndërtuesit e urave” – ata insistojnë për pranim të ngjajshmërive duke i hedhur diferencat midis grupeve, në vend të demonizimit të diferencave, ata qëndrojnë për humanizimin e tyre. Metodatat e “ndërtuesve të urave” janë të dënuar me sukses, thekson Ratheiser-van der Velde (2018) sepse janë të ndërtuara në logjikën identitare dhe ndërtojnë në bazë të koncepteve dominante të imazhit identitar për armikun dhe për vete.

Edhe pse motivimi i ndërtuesve të urave është sigurimi i paqes dhe harmonizimit, aktiviteti i tij vetëm e thekson polarizimin; pozita fillestare e dialogut akoma është dallimi midis dy anëve, kurse identiteti ende është temë e diskutimit. Pa marrë parasysh sa theksohet se identiteti i tjetrit është gjithashtu OK, ai akoma është i “ndryshëm nga i joni”, duke e dyshuar në definicion” Ratheiser-van der Velde (2018: 42-43).

Grupi i pestë, sipas Brandsma dhe Ratheiser-van der Velde, është qengji i flijimit: në momentin kur mjedisi, qetësia ose neutraliteti bëhen të pamundëshme, presioni i polarizimit si fuqi udhëheqëse ka nevojë për qengjin e flijimit që të realizojë polarizim të tërësishtëm. Zakonisht, “ndërtuesit e urave” shëndrohen në qengj flijimi. (Ratheiser-van der Velde, 2018: 43) Si pasojë e kësaj, “ndërtuesit e urave” s’mund ta luajnë rolin e “ndryshues të lojës” për shkak se ajo kërkon ndryshim të diskursit, vizion shoqërori i cili është mbi diskursin dualist.

KONTEKSTI LOKAL: MAQEDONIA
2015-2018, SHTETI I KAPUR,
“REVOLUCIONI LARAMAN” DHE
PROQESET REFORMUES PËR KTHIM
TË LIRISË

Në fund të vitit 2014, u paraqitën protestat më masive që nga pavarësia e Maqedonisë – plenumi i studentëve dhe profesorëve, rrjeti horizontal i debatit politik, i lidhur me analiza dhe aktivizëm të cilat ishin të lidhur me çështjen e hidhur të zvogëlimit të lirive akademike. Vendosja e argumentit jashtë logjikës binare e partive politike, jashtë mospajtimit nga koalicioni qeveritarë dhe opozitës, mundësi o pjesmarje të një numër të madh profesorësh dhe studentë nga të dy anët politike në këto lëvizje. Ajo rezultoi me “ndryshimin e lojës”. Mund të thuhet se këto lëvizje i kontestuan politikat të qeverisë së mëparshme edhe pse nuk lidheshin me ndonjë ideologji apo afinitet kah ndonjë parti politike. Në krijimin e tyre ishin ideologjikisht të diversifikuara, të fokusuar në problematikën, koalicion pa plan i atyre të cilat deshën që ta mbrojnë autonominë akademike dhe intelektuale. Anketa e shqyrtuar në vitin 2016 nga ana e Institutit për shkencë shoqërore dhe humaniste – Shkup³, shfaqti se mazhoranca e popullatës – 44% kishin besim në potencialin për ndryshime dhe sinqeritet të lëvizjes të plumeve në kundërshtim me rezervat kah OJQ dhe partitë politike, e cila ishte gjithashtu e lartë si dhe në anketat e mëparshme të Institutit. Sipas anketës, mazhoranca e atyre të cilat i përkrahën plenumet, do të bashkangjiten në ndonjë prej tyre, me qëllim që të bëjnë ndonjëfar ndryshimi shoqëror në atë aspekt në të cilin ata ndihen të prekur.⁴ Shkurtime, periudha e plumeve dhe lëvizjeve të tjera të krijuara në mënyrë spontane për probleme të përcaktuara (grass-root lëvizje) paraqet periudhë e “ndryshimit të lojës” kur bëhet fjalë për politikat e ndamjeve të cilat

³ Instituti për shkencë shoqërore dhe humanistike - Shkup, *Qendrimet e qytetarëve për Shoqatat joqeveritare, kontrollin e aparatit shtetëror dhe gjatë: Anketë e shembullit reprezentativ e shqyrtuar në dhjetor 2015 dhe shkurt 2016* [“A Poll on Citizens’ Perception of the NGO’s, the State Apparatus’ Control and the Policies of Fining conducted in December 2015-February 2016”], në dispozitë në http://www.isshs.edu.mk/stavovinagrani/?lang=mk&fbclid=IwAR1VxzGdmFJOZTIP3mlRIFLgLUagUuieGngsg-aEpa_OcJ5YJYZQd-bhATw, është hyrë në 1 dhjetor 2018.

⁴ *Ibid.*

u ishin parashtuar dhe ishin të karakterizuara me mungesë të dialogut midis qeverisë dhe opozitës, saktësisht, midis VMRO-DPMNE dhe LSDM.

Në momentin kur LSDM u bashkangjit lëvizjeve joqeveritare në pranverën e vitit 2015, me publikimin e përgjimeve të një pjesë të krerëve të atëhershëm të VMRO-DPMNE në të cilat u shfaq abuzimi i qeverisjes nga ana e përfaqësuesëve të qeverisë, diskursi aktivistik në mediat sociale ngadalë filoi të transformohet përkrah ritjeve të polarizimit midis dy partive politike më të mëdha. Atëher aktivistët mundeshin, ose me entuzijazëm ta pranonin rolin e LSDM si lider i lëvizjes, apo ishin të karakterizuar si “bashkëpunëtorë të regjimit”. Zgjidhja mos ta zgjedhin anën e partisë më të madhe opozitare perceptoheshte si “neutralitet” në aspektin e përshkruar më lartë – “neutralët” nga ana e “shtytësve” ishin të prezantuar si kërcënim për lëvizjen dhe ishin të targetuar si kundërshtarë politik. Përqeshja, urrejtja dhe sulmet personale kundër neutralëve janë të dokumentuara në mediat sociale, fejsbuk grupet si “Stranski Sluzhbi”⁵ (shqip: “Shërbimet e huaja”) si dhe disa portale të tjera opozitare. Një nga aritjet më të mëdha të lëvizjeve të plumeve është depolarizimi i shoqërisë dhe mobilizimi përtej ndarjeve ideologjike dhe etnike, ishte e minuar nga ana e strategjisë të polarizimit të lëvizjeve kah cila u kthye me bashkimin e një nga polarizatorëve kryesorë në shoqërinë – LSDM. Beneficioni më i madh nga kjo bashkangjitime ishin zgjedhjet e parakohëshme dhe zbritje të elitës së korruptuar nga qeveria. Rikthimi i polarizimit në palcën e dialogut politik – e shtypi aktivizmin politik që nga ana tjetër e kushtonte shumë shoqërinë. I ashtuquajtur “Revolucioni laraman” i cili ndodhi në vitin 2016 ishte i përndjekur nga polarizimi i diskursit, duke e targetuar

⁵ Shërbimet e huaja [Странски служби/Stranski sluzbi] (Facebook page), Në dispozitë në <https://www.facebook.com/StranskiSluzhbi/>, është hyrë në 11 shtator 2019.

jo vetëm partinë qeveritare por gjithashtu edhe aktivistët të periudhës së mëhershme që shfrytëzonin metoda të ndryshme me ata të “revolucionit” (brendim i papërshtatshëm i një proqesi i cili solli deri në ndërimin e regjimit) – çdonjë që nuk dakordoheshte ishte i karakterizuar si “bashkëpunëtor i fshehtë i Gruevskit” ose ishte përhapur gjuhë e urrejtjes kundër tijë/sajë.⁶ Nocioni i “neutralit” ishte shumë shpesh i përdorur në gjininë femërore, duke referuar në femrat intelektuale dhe aktiviste të cilat ishin të imagjinuara si liderë të neutralitetit të uryer.⁷ Gjithashtu, ia vlen të përmendet se nocioni i “neutralëve” shpesh përdoreshte si sinonim i neologjizmit “relativizator”.⁸

Dy vite më vonë, jo vetëm që janë elitat të polarizuara, por gjithashtu edhe intelijenca, SHJQ dhe popullata në përgjithësi. Si duket, boshti i këtij polarizimi të gjithëpërfshirë dhe senzacional është udhëhequr nga polarizimi midis VMRO-DPMNE dhe LSDM. Për shkak të gjendjes socio-politike të vendit, është e domosdoshme që të krijohen proqese të depolarizimit dhe mësimi se si të shqyrtohet dialogu midis VMRO-DPMNE dhe LSDM. Kriza politike afatgjate, e cila ndonjëherë vinte deri në shkallë të krizës së sigurisë, e cila

⁶ Instituti për shkenca shoqërore dhe humanistike – Shkup, *Revolucioni i kujt?: Proqese nga Puntoria 5-6 maj e përkrahur nga Fondacioni Rosa Luxemburg*, [Whose Revolution?: Proceedings from the Workshop 5-6 May supported by Rosa Luxemburg Stiftung] (Skopje: ISSHS, 2017), 35-37.

⁷ Tatjana Stojanoska Ivanova, “Neutralë- vendosni, për jetën bëhet fjalë” [„Неутралци - одлучете се, за животот се работи“], *Faktor* (Shkup, 9 dhjetor, 2016), Në dispozitë në <https://www.faktor.mk/neutralci---odluchete-se-za-zivotot-se-raboti>, është hyrë në 26 dhjetor 2018; Dimitar Vanchov, “Neutralë, mos veproni partijkasht, veproni politikisht,” [„Неутралци, не дејствувате партиски, дејствувате политички“], *Radio Mof* (Shkup, 23 maj 2015), në dispozitë në <https://www.radiomof.mk/kolumna-neutralci-ne-dejstvuvate-partiski-dejstvuvate-politichki/>, në dispozitë në 26 dhjetor 2018; Sashe Ivanovski, “Rezili i neutralëve,” [„Резилот на неутралците“], *Okno* (Shkup, 21 shkurt 2015), në dispozitë në <https://okno.mk/node/44815>, është hyrë në 26 dhjetor 2018.

⁸ “Këto janë “Neutralet” e Grujos” [„Еве ги „Неутралките“, на Грујо“], *Zëri i popullit/Naroden Glas [Народен Глас]* (Shkup, 16 korik 2016), në disponim në <http://narodenglas.com/eve-gi-neutralките-na-grujо-женската/>, është hyrë në 27 shtator 2019.

sipas “Fund for Peace”⁹ e vlerësuar si shumë e cënueshme, kërkon një model të së drejtës tranzituese me të cilën do të arihet në ndonjë shkallë të normalizimit shoqëror e cila më tutje do të çojë deri në normalizimin institucional aq të dëshiruar, veçanërisht atë të sistemit gjyqësor. Instituti e përshëndeti iniciativën e Parlamentit për drejtësi tranzituese për incidentin që ndodhi në prill 2017, me ndërhyrjen në Parlament, e cila ishte iniciuar nga ana e koalicionit qeveritar. Megjithatë, ky hap nuk është i mjaftueshëm: për të çrrënjur ndamjet politike afatgjate dhe për lëvizje të procesit përkah depolarizimi i qëndrueshëm dhe mundësia për dialog të ndershëm, nevojitet krijimi i komisioneve funksionale për të vërtetën dhe pajtim, apo ndonjë verzion tjetër i tyre. Në lidhje me atë se si qytetarët shikojnë në polarizimin në vend, anketën që e shqyrtoi ekipi i ISSHS në maj të vitit 2019, në teritorin e shtetit, dëshmon se polarizimi nuk është i popullarizuar midis qytetarëve. Nga të gjitha të anketuarit, 69% janë kundër ndarje dhe qëndrojnë për dialog. Sipas studimit në fushën e historisë, identitetit dhe zgjidhje të konflikteve (Maddison and Diprose, 2015), depolarizimi nuk mundet të arihet pa zgjidhje të problemit dhe pa ballafaqim me të, kuptimin dhe pranimin e të së kaluarës nga të dy anët, sa do qoftë e vështirë.¹⁰

⁹ *Fragile States Index 2018*, released by the Fund for Peace, në disponim në <http://fundforpeace.org/fsi/countrydata/>, është hyrë në 1 shtator 2018.

¹⁰ Sarah Maddison and Rachael Diprose, Paper “Narratives of Violence: Mobilising Historical Dialogue for Conflict Transformation in Contemporary Politics,” presented at the Conference “The Politics of Memory: Victimization, Violence, and Contested Memories of the Past,” Dhjetor 3-5, 2015 organized by Columbia University NY.

SHUMËLLOJSHMËRIA DISKURZIVE
E POLARIZIMIT DHE HISTORIA
E SHKRUTËR E SAJË NË
MAQEDONINË E VERIUT QË NGA
VITI 2014 DERI NË VITIN 2019

Si që ishte sqaruar më pare, ka dy lloje shkëputje dhe kontinuitete kur flitet për rolin e populizmit dhe polarizimit si cilësi përcaktuese të diskursit populist në Maqedoninë e veriut. Në çdo diskurs të populizmit ekzistojnë “njerëzit e vërtetë”, ata të cilat konsiderohen si përbërje e kombit të vërtetë dhe ata, fëmijët e “abortuar” të kombit, “tradhtarët”, ata të cilat nuk konsiderohen si pjesë e “trupit të vërtetë të kombit”. Në qoftë se kujtohemi në deklaratën famëkeqe të Viktor Orbanit kur i humbi zgjedhjet në 2002: “Atdheu smund të jetë në opozitë”.¹¹ Populli i vërtetë apo kombi i vërtetë janë të daluar nga i “pavërteti”, ata të cilat nuk llogariten dhe janë të denoncuar si “tradhtarë” nga të fundit, dhe neologizma të tjerë ofendojnë: për shembull “Severxhan”¹² (fjalja me “Sever” që do të thotë Veri në gjuhën Maqedonase) është emri për ata të cilat e përkrahin Marrëveshjen e Prespës me Greqinë dhe nuk llogariten si Maqedonas të vërtetë, si gjatë vitit 2014 ku dhjetra mijë studentë dhe profesorë protestonin kundër ligjit për arsimin e lartë i promovuar nga qeveria e Nikolla Gruevskit dhe ishin quajtur “Sorosoida”.¹³ Një kërkim i thjeshtë në google duke kombinuar “tradhtar” (në shumës, njëjës, femror apo mashkullor) + Maqedonia rezulton me mbi 1 400.000 kërkime në 0.36 sekonda. “Traître” + Francë kërkon në google me mbi 2 milion më shumë në 0.40 sekonda, dhe shumica e të cilave

¹¹ Është interesant të theksohet se deklarata e njejtë ishte përsëritur si pjesë e fjalimit të Orbanit në fitimin e mandatit të katërt si kryeministër në maj 2018, shiko: “Fjalimi i plotë i Viktor Orbanit në fillim të mandatit të tij të katërt” [Viktor Orbán’s full speech for the beginning of his fourth mandate], *Visegrad Post* (12 maj 2018), në dispozitë në <https://visegradpost.com/en/2018/05/12/viktor-orbans-full-speech-for-the-beginning-of-his-fourth-mandate/>, është hyrë në 17 korik 2019.

¹² “Severdzan” është i definuar në të ashtuquajturin “*Fjalor i rezistencës: fjalor i luftës bashkëkohore Maqedonase*” (web publikim) si anëtare e anti-kombit, qeni njerzore pa nderin kombëtarë, anëtar i mëparshëm dhe tani në negacion të kombit Maqedonas, në dispozitë në <https://tvrdokorni.wordpress.com/2019/02/20/otporashki-rechnik/>, është hyrë në 11 shtator 2019.

¹³ „Sorosoidë dhe tradhtarë” – tribinë për etiketim, vulosje dhe polarizim të shoqërisë maqedonase” [„Соросоиди и предавници” – трибина за етикетирањето, жигосувањето и поларизацијата на македонското општество], *Radio Mof* (Shkup, 13 prill 2015), në dispozitë në <https://www.radiomof.mk/sorosoidi-i-predavnici-tribina-za-etiketiranjeto-zhigosuvanjeto-i-polarizacijata-na-makedonskoto-opshtestvo/>, është hyrë në 11 shtator 2019.

e prek pop kulturën, sportin, biznesin, shërbimi i kësaj është shumë shpesh figurativ se sa literal dhe politik. Duke e vënë në perspektivë të madhësisë të popullatave të cilat i flasin të dy gjuhët në shkallën globale dhe respektivisht, indikacioni se online shoqëria e cila e flet gjuhën Maqedonase është shumë më shumë e opsionuar me temën e tradhtisë (kombëtare dhe politike) se sa frankofonët edhe atëher kur atje nuk mungon, posaçërisht midis të djathtës ekstreme por edhe te e majta është shqetësuese.¹⁴ Shqetëson sepse e shpreh formën më të vështirë të polarizimit politik – asgjësimit (anihilimit) të oponentit politik. Në qoftë se ndonjë është tradhtar, ai është i dëbuar nga kombi, ai/jo nuk është pjesë e kombit, thjeshtë nuk ekziston. Duke u kthyer te deklarata e famshme e Orbani: “Atdheu smund të jetë në opozitë”, mundemi të përfundojmë se për populistët nuk ka opozitë, nuk ka pjesë e kombit e cila mendon ndryshëm – ata të cilat janë nuk janë pjesë e kombit, nuk ekzistojnë, duhet të trajtohen sikurse nuk ekzistojnë. Andaj, çdo përmendje të “dialogut politik” (me opozitën) apo pluralizëm të vërtet në diskutim parlamentar është i tepëruar dhe i pakuptimtë në kontekstin e autoritarizmit populist.

Hulumtimi empirik i udhëhequr nga ekipi i ISSHS-ës ka mbledhur informata prej dy viteve të kaluar duke çfaqur se diskursi politik i cili i përfshin zyrtarët e partive politike, krijuesit të mendimit publik, intelektualë publik dhe të mainstream politikanëve në raste, kanë vazhduar të jenë kompletisht të nënçmuar nga oponentët e tyre politik si cilësi e tyre kryesore. Sa i përket krijuesve të mendimeve

¹⁴ «Connard», «Ignoble ordure», «Ferme ta gueule», «Sale traître» : les insultes pleuvent entre Collard et Cohn-Bendit, La Depeche.FR (26 May 2019), available at <https://www.ladepeche.fr/2019/05/26/connard-ignoble-ordure-ferme-ta-gueule-sala-traitre-les-insultent-pleuvent-entre-collard-et-cohn-bendit,8222764.php>, accessed on 17 July 2019; and also: Mélenchon estime que l'élú insoumis appelant à voter RN est “un traître,” *RTL France* (15 May 2019), në dispozitë në <https://www.rtl.fr/actu/politique/elu-la-france-insoumise-appelant-a-voter-rn-melenchon-denonce-un-coup-monte-7797634097>, është hyrë në 17 korik 2019.

publike dhe intelektualëve publik, shumica nga opozita e tanishme – VMRO DPMNE dhe grupe nacionaliste – analiza tregon se antagonizmi i cili mbizotëron në diskursin e tyre është themeluar në narativën e identiteve kombëtare dhe etnike si forma më e lartë e moralit dhe e vlerave politike. Ata të cilat janë potencial për tradhti është të targjetuar online nëpërmjet të sulmeve ad hominem dhe gjuhës së urrejtjes. Viktimizimi është narativë implicite i cili rezulton me fajësim të komunitetit ndërkombëtar për tentimet ta shkatërojë veten kombëtare të Maqedonasve. Të dy narativat mbartin dinamikën afektive të krujar nëpërmjet të kërcënimit (frikës) për “fshirjes” të kombit Maqedonas. Vetë mundësia e zhbërjes së kombit shërben si burim i identifikimit etnik/kombëtar dhe ndaj urrejtjes kundër tradhëtarve të brendshëm dhe armiqëve të jashtëm.¹⁵ Në 11 vitet e fundit e qeverisjes së qeverisë të mëparshme që ka të bëjë me “demokracinë liberale” si kuazi-ideologji dhe krijimi i politikave të regjimit hibrid (e quajtur “kapja e shtetit iliberal”) vazhdoi

¹⁵ Hulumtimin që e bëri ISSHS tregon se partitë politike kryesore në diskursin e tyre zyrtar shërbehen me diskursin e njëjtë populist dhe polarizues duke e deklaruar vetëveten si shpëtues dhe anëtarë, apo përkrahës të partive politike opozitare si kriminelë dhe tradhtarë. Analiza ishte udhëhequr nga diskursi analiza e faqeve zyrtare të dy partive politike më të mëgja LDSM dhe VMRO DPMNE gjatë periudhës të dy viteve. Duke e marrë këtë si shembull “Qytetarët votuan për ndryshime dhe e paralajmëruan rënien e pashmangshme të qeverisë joropullore dhe kriminele të LDSM” [Граѓаните гласаа за промени и го најавија неизбежниот пад на ненародната и криминална власт на СДСМ], *Web faqja e VMRO-DPMNE* (08 maj 2019), në dispozitë në <https://www.vmro-dpmne.org.mk/2019/05/08/graganite-glasaa-za-promeni-i-go-najavija-neizbezhniot-pad-na-nenarodnata-i-kriminalna-vlast-na-sdsm/>, është hyrë në 10 shtator 2019 dhe “Shteti rëzoheshe 11 vjet, derisa VMRO-DPMNE pasuroheshe, sot shteti hec përpara, sigurohen më shumë të holla për qytetarët,” [Државата пропаѓаше 11 години додека ВМРО-ДПМНЕ се богатеше, денес државата оди напред, се обезбедуваат повеќе пари за граѓаните], *Web faqja e LDSM* (25 maj 2019), në dispozitë në <http://www.sdsm.org.mk/News.aspx?idNews=17461&lng=1&cat=0>, është hyrë në 10 shtator 2019.

Shembulli i analizuar i narativës: Mirka Velinovska, „Degjenë të veriut, do të mbureni me gjithë Bejlin“ [„Северни дегенерици, ќе се раскурчувате со се Бејли“], *Dudinka* (27 Dhjetor 2018) në dispozitë në <http://www.dudinka.org/мирка-велиновска-17/>, është hyrë në 20 shtator 2019 dhe „Fisi Sllavoseverxhan“, „shëmtira“, „të marrë“ – Rusjakovi bujarisht me “komplimente” mbas adoptimit të Marrëveshjes së Prespës [„Славосеверџанско племе“, „изроди“, „глупаџи“ – Русјаков штедро со „комплиментите“ по усвојувањето на Договорот од Преспа“], *Ako* (27 janar 2019), në dispozitë në <https://ako.mk/славосеверџанско-племенизроди-г/>, është hyrë në 11 shtator 2019.

polarizimi duke e bërë kundërshtarin politik të padukshmëm dhe irrelevant nëpërmjet etiketimit atë si “agjent i paguar nga Sorosi” dhe “tradhtar”.¹⁶ Në vitet mbas protestave, kur LSDM e mer pushtetin, polarizimi vazhdoi edhe nga LSDM të ekzekutohet – refuzimi i dialogut me opozitën duke i bërë ata të padenjë për asçfar komunikimi nëpërmjet frazave dhe etiketimeve si “ne nuk diskutojmë me kriminel apo me terroristë”, “ata nuk janë opozitë, ata janë bandë dhe duhet të ndalohen me ligj” dhe ngajshëm. Ne e trajtuam këtë fenomen në projektin të cilin e përkrahu NED në vitin 2017-2018.¹⁷

Sidoqoftë, ka patur ndërprerje dhe ndryshime të ngjarjeve që nga qershori i vitit 2018. Ndoshta të shtypur nga Brukseli dhe insistimet e tyre për krijimin e politikave inkluzive si dhe nga realiteti për ratifikimin e Marrëveshjes të Prespës shumica parlamentare duhet të krijojë dialog produktiv me opozitën, partia qeverisëse dhe Zoran Zaevi në veçanti filluan ti promovojnë vlerat e pajtimit, drejtësisë tranzituese, faljes dhe në fund, dialogut konstruktiv me opozitën.

Vlerat e promovuara nga ana e Zoran Zaevit nuk u pranuan me zemër të hapur nga publiku pro-qeveritar as nga ata të cilat janë drejtuar përkrah opozita. Shkëmbimi ndërsjellës i etiketave diskredituese vazhdoi në rrjetet sociale, në online mediat dhe në mediat

¹⁶ Një nga krerët fjalues të qeverisë së mëparshme, Milenko Nedellkovski shpallte në nivel javor tradhtarët të cilat duhet të vriten. ISSHS e bëri atë listë në 2013 për shkak të studimit të publikur për projektin për ndërtim kulturor dhe të kombit dhe e quajti “Shkupi 2014”. Të gjitha videot dhe fotot e asaj kohe duke i bërë “Sorosoid” janë fshirë nga internet, por këtu është artikulli që u referon tyre dhe duke dokumentuar „ Vallë Milenkoja është sharllatan” [“Дали Миленко е шарлатан?”], *Okno* (Shkup, 14 shtator 2012), në dispozitë në <https://okno.mk/node/22031>, është hyrë në 11 shtator 2019 gjithashtu lidhja në vijim për panelin kushtuar etiketimit si agjentë të paguar dhe tradhtarë të Sorosit, *Radio Mof* (13 prill 2015), në dispozitë në

<https://www.radiomof.mk/sorosoidi-i-predavnic-i-tribina-za-etiketiranjeto-zhigosuvanje-to-i-polarizacijata-na-makedonskoto-opshtestvo/>, është hyrë në 11 shtator 2019.

¹⁷ Si mundet Republika e Maqedonisë të fitojë kuvend funksional“ [„Како Република Македонија да добие функционален парламент“], *ISSHS Panel diskutim* (20 Prill 2018), në dispozitë në <https://www.youtube.com/watch?v=6l6Qd1zxLl4>, është hyrë në 11 shtator 2019.

konvencionale. Repertori i etiketimeve i kyç: “tradhtarët” (si opozitë e patriotëve) kryesisht të shfrytëzuar nga opozita dhe nga ata që e oponojnë Marrëveshjen e Prespës, “Zhmron” dhe “Vmron” (cili duhet të jehojë si “moron”) të shfrytëzuar nga publiku pro-LSDM duke i diskredituar antarët dhe simpatizuesit e VMRO DPMNE, “Severxhan” i përmendur më lartë¹⁸, “Mercenarë” duke referuar përkrahësve të Marrëveshjes së Prespës si dhe të marrëveshjes bilaterale me Bullgarinë si dhe “Komunjari” duke referuar përkrahësve të LSDM dhe me varijacion fyes të fjalës “komunist” për të kaluarën të tyre komuniste, duke përmendur vetëm disa nga baza e fjalorit polarizues që ekipi i ISSHS e krijoi nëpërmjet desk analizës gjatë disa muajve të vitit 2019.

Sidoqoftë, fusha jonë kërkuese në formë të intervistave të pastruara dhe mini fokus grupeve me disa anëtarëve të kuventit tregoi se më pak se një vit, dialogu është përmirsuar dhe është lehtësuar mbas projektit tonë për depolarizim të përkrahur nga NED-i filloi, gjegjësisht në tetor 2018. Shumica nga përgjigjet ishin gra, që do të thotë ka asimetri gjinore në shembullin reprezentativ të kërkimit në teren. Sidoqoftë, ne e gjetëm këtë asimetri duke thënë se e konfirmon premisën tanë iniciale se gratë janë më të gatshme të shërbejnë si ndërtues të urave se sa burat. Për të vërtetuar këtë hipotezë le të shqyrtojmë citatin në vijim nga publiku i Këshillit për Marrëdhënie të jashtme:

¹⁸ “Fjalor rezistues: fjalor interpretues i LUFTËS kombëtare Maqedonase” [„Отпорашки речник: толковен речник на современата Македонска национална БОРБА”] *Tvrdokorni – Shoqata patriotike Maqedonase*, në dispozitë në <https://tvrdokorni.wordpress.com/2019/02/20/otporashki-rechnik/>, është hyrë në 20 shtator 2019; “Apasiev: njerëz-pleshtha, e përkushtuar për të gjithë Severxhanët” [„Апасиев: Луѓе-болви, посветено на сите Северџани“], *Republika* (16 janar 2019), në dispozitë në <https://republika.mk/vesti/makedonija/apasiev-lugje-bolvi-posveteno-na-site-severdzani/>, është hyrë në 17 korik 2019; grupi në Twitter “Vdisni Severxhana” [„Северџани, умрете“] në dispozitë në <https://twitter.com/ogandavegori>, është hyrë në 17 korik 2019; Boban Nonkovic, “Jehona dhe reagime” [„Одјеци и реаговања“], në *Dudinka* (25 shkurt 2019), në dispozitë në <http://www.dudinka.org/одјеци-и-реаговања-4/>, është hyrë në 17 korik 2019.

Provat tregojnë se pjesëmarrja e grave në preventimet e konflikteve dhe rezolucionet i avancojnë interesat e sigurisë. Një studim zbuloi se inkluzioni substancial i grave dhe grupeve të shoqërisë civile në negocia-ta për paqe e bën marrëveshjen të rezultojë me 64 përqind më pak dështuese dhe në bazë të një studimi tjetër 35 përqind të zgjasë të paktën pesëmbëdhjetë vjet. Disa analiza sygjërojnë gjithashtu nivelet e larta të barazisë gjinore janë të lidhur me një prirje më të ulët për konflikte, ndërmjet dhe brenda shteteve. Pa-varësisht ritjes së njohjes ndërkombëtare të rolit të grave në sigurimin, përfaqësimi i tyre në proqese të paqes dhe sigurisë ka qenë i ngadalsuar.¹⁹

Nëse pajtohem me studimin e cituar dhe analiza të tjera që mbështeten në prova të ngjajshme empirike, mund të argumentojmë se shembulli i hulumtimit tonë në terren është në të vërtetë përfaqësues i mundësive efektive të ndërtuesve të urave.

Të dhënat nga të anketuarit çfaqin faktin se çmimi është shumë i lartë për të kaluar përtej anës së tyre me qëllim që të kyçen në dia-log produktiv por dhe frikë nga gjykimet dhe përjashtim nga klubi politik i tyre. Paneli i parë në projektin tonë që përfshin gjithashtu një përpjekje për veprim jashtë një procedure të së vërtetës edhe të pajtimit – duke patur dy gra deputete në një diskutim që ishin viktima në sulmin e dhunshëm në Kuvend në prill të vitit 2017, secila prej tyre ishte reprezente e campit kundërshtar politik – kishte nevojë të jetë e mbyllur dhe Çatam haus bazuar në frikën e gjykimit (nga “e tyre”) për të dy deputetet. Me kalimin e kohës dhe brenda disa muajve, për shkak të përpjekjeve të partisë qeverisëse

¹⁹ Council on Foreign Relations: How Women’s Participation in Conflict Prevention and Reso-lution Advances U.S. Interests (Council on Foreign Relations Press, 2016).

dhe kryeministrin në veçanti për ruajtje të vlerave të pajtimit dhe dialogut frikat filluan të përsëriten. Në qershor të vitit 2019, ne ishim në gjendje të organizojmë ngjarje të ngjajshme si ajo e mbyllura për publikun që u mbajt në janar 2019 por këtë herë hapur për publikun, me përfshirje të mediave dhe të Presidentit të Republikës si një prej folësve kryesor. Kjo tregon se ndërtimtaret e urave janë më shumë populare se sa që ishin në fillim të 2019 dhe shumë më pak kontroverze. Kështu, në diskursin publik duket se është lëvizur përpara në drejtim të kulturës së dialogut politik dhe garës të shikimeve të ndryshme në lidhje me punët shtetërore në shoqërinë, si dhe të ardhmen largpamëse të sajë.

SKENARI PËR NDRYSHIMIN E LOJËS:
PËRKAH DEPOLARIZIMI?

Të kujtohem se çfarë kanë gjetur Ratheiser-van der Velde dhe Brandsma: “ndërtuesit e urave” zakonisht mbarojnë si qengja të flijimit, dhe gjishtashtu, kjo është sakrificë që nuk ia vlen ta bëjsh, pasi që nuk i jep rezultatet e dëshiruara – tejkalimin e problemit të polarizimit. Gjegjesisht, “ndërtuesit e urave” vetëm i vazhdojnë dhe i përforcojnë identitetet e polarizuara. Duke marrë parasysh se konceptet e njejta janë krijuar në proqeset e polarizimit, ata nuk mundën të tejkalohen me ndërtimin e urave, ribrendimin ose me ndryshimin e imazhit për armikun. Është imazhi i cili nuk mund të humanizohet. Kundërshtari është njeri, por mbasi që polarizimi e arin kulmin, proqesi i transformacionit të kundërshtarit të “demonizuar” në kundërshtar njeriu duket i pamundshëm. Siç potencojnë Ratheiser-van der Velde dhe Brandsma, mënyra e vetme nga polarizimi është transformacioni i krejtësishëm i fokusit të shoqërisë, ndryshimi i temave, aktorëve dhe krijimi i një hapsire të re për debatë. Si kontributë i argumentëve të tyre, ne e kemi eksperiencën nga plenumet e cila e përforcon dhe e përkrah pohimin e tyre.

Duke marrë parasysh çështjen e Maqedonisë veriore siç vërehet në hulumtimin tonë të vitit të kaluar, ndryshimi i temës mund të ndodhë gjithashtu në qoftë se pajtimi bëhet mainstream – hegjemonia e diskursit do të ishte ndryshuar në qoftë se ishte bërë nga pozita e dikujt në pushtet. Në këtë rast, ky proqes u zhvillua në formë të mainstrimizimit të temës së pajtimit dhe të vetë dialogut. Fillimisht është bërë nga kryeministri dhe anëtarët të tjerë të partisë qeverisëse gjithashtu, e përkrahuar nga zyrtarë të Komisionit European përmes deklaratave dhe iniciativave siç është proqes dialogu “Zhan Mone”. Ky ndryshim i hegjemonisë diskurzive i ka inkurajuar iniciativat e ndërtuesve të urave nga të dy anët. Për momentin, ai mbetet akoma brenda kufijve të politikanëve profesional, ndërsa publiku i gjërë që i kyç edhe gazetarët dhe shoqërinë civile duket se ka ne-

vojë për një proces të mëtejshëm të ngritjes së vetëdijes, qëllimi është kuptimi i përfitimeve nga depolarizimi i bisedës publike në tema politike dhe tema të tjera sociale. Është e domosdosme që të demonstrohet lidhja midis populizmit, demokracisë iliberale dhe polarizimit të diskursit publik dhe gjithashtu, presioni i duhur për të kapërcyer trekëndëshin në pyetje.

Veç kësaj, duke ndjekur përvojën lokale të plenumëve multi-etnik dhe multi-ideologjik, ne propozojmë përqëndrim në politikat që do ta përmirsojnë situatën socio-ekonomike në vend përmes përfshirjes së përfaqësuesve të shoqërisë civile, akademisë dhe anëtarëve të Kuvendit në disutime për zgjidhje të politikave që do të mundësojnë: a) ritje ekonomike me anë të përforcimit të ndërmarrjeve të vogla dhe të mesme (NVM) të cilat përkrah faktorit ekonomik, përfaqësojnë edhe faktor i fuqishëm koheziv shoqëror, b) inkluzion shoqëror i zmadhuar në krijimin e politikave të drejtpërdrejta dmth, bashkëpunimi në projekt ligje dhe politika të tjera që lidhen me politikat e Shoqatave qytetare dhe publikut ekspert, c) pjesmarja e partive parlamentare nga i gjithë spektri politik të sigurohet në forume të tilla. Kështu, formën të cilën e propozojmë ne në fakt është multi-partiake e bazuar në forume që i kycin anëtarët e Kuvendit, partitë joparlamentare dhe ekspertë të Shoqërisë civile dhe akademikë të organizuar rreth një serie të politikave prioritare. Përmes hulumtimit tonë në teren ne mësuam se këto proqese përfundojnë me sukses, ku projekt ligji për të rinjtë është krijuar nga përfaqësuesit e të rinjëve të dy partive politike më të mëdha në vend, me mbështetjen e disa deputetëve. Ky është tentim i izoluar dhe modest, një shumbull i cili dëshmon se këto bashkëpunime të ndërtuesve të urave janë të mundshme.

Ne do tu kishim rekomenduar partive politike, por gjithashtu edhe shoqërisë civile se iniciativat për bashkëpunim duhet të përqend-

rohen në prioritetet që lidhen më shumë drejtpërdrejt me rekomandimet e Pribes dhe nuk duhet të jenë formale. Një grupë tjetër çështjesh të cilat janë relevante edhe pse nuk dalin nga RPU (rekomandimet e Pribes) dhe të cilat mund të shërbejnë si bazë prodhuese për ndërtimin e kohezionit shoqëror janë iniciativat/investimet e vogla vendase (që do përfshijnë subvencione shterërore). Kjo është arsya se pse ne rekomendojmë bashkëpunim ndërpartiak në bazë të ndërtimit ekonomisë sipërmarëse (NVM) si faktor shoqëror koheziv si dhe ekonomik. Në aspektin e depolarizimit, do ta zhvendosë fokusin përtej logjikës të polarizimit dhe do të vendosë paradigmë të re të akcionit shoqëror dhe diskursit publik.

www.isshs.edu.mk